

Bezem door de middelenkast Limburg 2017 - 2018

J. Lommen, M. Veenenbos, E. Hoftijser en
L. Lageschaar

Bezem door de middelenkast Limburg 2017 – 2018

Abstract: In de winter van 2017-2018 is de actie ‘Bezem door de middelenkast Limburg’ uitgevoerd door CLM, in opdracht van provincie Limburg en Waterschap Limburg. Met de actie kunnen agrariërs, loonwerkers en hobbyboeren kosteloos, anoniem en verouderde gewasbeschermingsmiddelen inleveren. Tijdens de actie hebben 682 agrariërs, loonwerkers en hobbyboeren de middelenkast opgeschoond. Er is 18.308 kg middel ingeleverd, gemiddeld 27 kg/deelnemer. Dit draagt bij aan een betere waterkwaliteit.

Auteurs: J. Lommen, M. Veenbos, E. Hoftijser, L. Lageschaar

Foto's kافت: CLM en Lei Steins (Steins Gewasverzorging)

© CLM publicatienummer 961, augustus, 2018

CLM Onderzoek en Advies

Postbus:

Postbus 62
4100 AB Culemborg

Bezoekadres:

Gutenbergweg 1
4104 BA Culemborg

T 0345 470 700

F 0345 470 799

www.clm.nl

Inhoud

Samenvatting	3
1 Inleiding	6
2 Werkwijze	7
2.1 Bezemtool	7
2.2 Informatiebladen: bezemkaarten	8
2.3 Positieve communicatie essentieel	8
2.4 Werving van deelnemers	9
2.5 Coördineren inzameling middelen en afstemming met handhavers	10
2.6 Instructie en bedrijfsbezoeken	12
2.7 Analyse van de resultaten en rapportage	12
3 Ervaringen	13
3.1 Bedrijfsbezoeken	13
3.2 Gemeenten	15
3.3 Bezemfoon	15
4 Resultaten	16
4.1 Aantal deelnemers	16
4.2 Hoeveelheid afgevoerde middelen	16
4.3 Afgevoerde werkzame stoffen	17
4.4 Geregistreerde stoffen per sector	19
4.5 Geregistreerde stoffen per gemeente	20
5 Conclusies en aanbevelingen	22
5.1 Conclusies	22
5.2 Aanbevelingen	23
Bijlagen	24
Bijlage 1 Bezemkaarten per sector (alleen eerste pagina)	25
Bijlage 2 Directe mailing	33
Bijlage 3 Aanmelding op website	36
Bijlage 4 Berichten op websites van de handel	37
Bijlage 5 Bericht op website Cumela	38
Bijlage 6 Oproep op website provincie en waterschap (WL)	39
Bijlage 7 Brief gedeputeerde	40

Samenvatting

Inleiding

In de praktijk blijkt dat in sommige gewasbeschermingsmiddelenkasten verboden (niet-toegelaten) of verouderde gewasbeschermingsmiddelen staan. Gebruik van deze middelen kan voor een flinke milieubelasting van oppervlakte- en grondwater zorgen. Het opruimen van de middenkast wordt soms uitgesteld, ook omdat vaak onduidelijk is hoe de middelen afgevoerd kunnen worden. Agrariërs kunnen in principe restanten en lege verpakkingen van gewasbeschermingsmiddelen inleveren bij - of op laten halen door - bedrijven met een vergunning voor de verwijdering van bedrijfschemisch afval. Sommige gemeenten hebben ook zo'n vergunning en bij die gemeenten kunnen gewasbeschermingsmiddelen worden ingeleverd. Andere gemeenten kunnen alleen particulier afval innemen. Het is voor agrariërs vaak niet duidelijk waarom dit verschilt tussen gemeenten en welke gemeenten wel of geen bedrijfschemisch afval innemen.

Daarom hebben CLM en Delphy de actie 'Bezem door de middenkast' ontwikkeld: een actie om ervoor te zorgen dat agrariërs, loonwerkers en hobbyboeren kosteloos, anoniem en eenvoudig verboden en verouderde middelen kunnen inleveren. Vanaf 1 december 2017 t/m 30 maart 2018 heeft de bezemactie in de provincie Limburg plaatsgevonden, in opdracht van de provincie Limburg en Waterschap Limburg (WL).

Het doel van de actie was om de milieubelasting in Limburg te verminderen door:

1. De middenkasten op te schonen en laagdrempelige afvoer van verouderde middelen te faciliteren voor 500 (doelstelling) Limburgse agrariërs, loonwerkers en hobbyboeren;
2. Deelnemers informatie te geven over andere mogelijkheden om de milieubelasting en kosten van gewasbescherming te verminderen.

Werkwijze

De bedrijfsbezoeken zijn uitgevoerd door lokale gewasbeschermingsmiddelenorganisaties, die veelal hun klanten hebben bezocht. Agrariërs en loonwerkers konden zich aanmelden via de website (www.bezemdoordemiddenkast.nl), via een antwoordkaart die zij per post hebben ontvangen, of telefonisch. Provincie Limburg heeft voor deze actie 3.191 agrariërs aangeschreven. Deelnemers konden hun voorkeur voor een gewasbeschermingsmiddelenorganisatie aangeven, vervolgens is de deelnemer ook door die organisatie bezocht. De vijftientig deelnemers die 'geen voorkeur' hebben aangegeven zijn bezocht door CLM. De overige deelnemers zijn evenredig verdeeld over de deelnemende organisatie, te weten: Agrea, Agrifirm, Agrizo, Alliance, Bongers Agro, Brinkman, CLM, Delphy, Huntjens, Horticoop, Mertens, Steins Gewasverzorging, Vitelia Agrotheek. De insteek was in eerste instantie dat deelnemers restanten van gewasbeschermingsmiddelen konden afvoeren naar hun gemeentelijke milieustraat. Echter het merendeel van de 33 Limburgse gemeenten wilde hier niet aan meewerken. De reden was dat ze niet de benodigde milieuvergunning bezatten of de kosten van bedrijfsafval wilden afwentelen op haar (particuliere) burgers. Daarom is besloten dat een erkend afvalinzamelaar de restanten bij het bedrijf ophaalt.

Tijdens het bezoek zijn alle middelen ingevoerd in de digitale bezemtool. Deze tool geeft aan of een middel wel of niet is toegelaten door het Ctgb. Niet toegelaten en verouderde middelen mocht de agrariër afvoeren, als de agrariër hiertoe besloot, is de hoeveelheid en het middel genoteerd in de

tool. Op basis van deze informatie wordt gerapporteerd. Per teelt heeft de adviseur ook een informatiekaart uitgedeeld en besproken met als doel om emissies van gewasbeschermingsmiddelen te verminderen.

Resultaten

Tijdens de bezemactie hebben zich 682 agrariërs (agrarische bedrijven), loonwerkers en hobbyboeren vrijwillig aangemeld en zijn bezocht. 21% van de aangeschreven bedrijven heeft deelgenomen, wat vergeleken met andere bezemactie in Nederland relatief hoog is. Tijdens het project is 18.308 kg middel geregistreerd, het betreft gemiddeld 27 kg per bedrijf. Op 123 bedrijven (18%) zijn geen niet-toegelaten dan wel verouderde middelen aangetroffen. Deze deelnemers wilde graag hun kast gecontroleerd hebben zodat ze op dit punt voldoen aan de wetgeving, en zij bleken hun hun kast op orde te hebben. Als we deze 123 bedrijven buiten beschouwing laten is er gemiddeld 33 kg opgehaald per bedrijf. De grootste hoeveelheden die individuele deelnemers hebben afgevoerd zijn 463, 453 en 430 kg.

De middelen (merknamen) waarvan de grootste hoeveelheden zijn afgevoerd is van groot naar klein 4.249 kg 'middel onbekend' (16%), gevolgd door 360 kg Malathion 50% (2%), en 356kg (2%) Eupareen-M. Het oudste middel dat werd aangetroffen is Duphar spuitzwavel (werkzame stof: zwavel). Dit middel is sinds 1993 verboden in Nederland, dit is al 25 jaar geleden! Er zijn ook vijf middelen ingezameld met een verbod uit 1994, zoals Tirade (w.s.: fenvaleraat) en Aapermin vloeibaar (w.s.: permethrin). De hoeveelheid totaal afgevoerde werkzame stoffen bedraagt 5.684 kg. Bovenaan staat tolylfluanide, waarvan 250 kg is ingeleverd, gevolgd door carbendazim (215 kg) en zwavel en formaldehyde (beide 210 kg). Er zijn relatief veel fungiciden (44% van de totale hoeveelheid werkzame stof), gevolgd door herbiciden (30%) en insecticiden (14%) ingeleverd. Akkerbouwers hebben 281x meegedaan aan de bezemactie. Gevolgd door veehouders (94x), fruittelers (82x), boomtelers (80x) en de glastuinbouw (77x). De sector boomteelt heeft relatief gezien de hoogste deelname (met 39% deelname van alle Limburgse boomtelers), gevolgd door fruitteelt (35%), akkerbouw (32%) en glasteelt (29%). Akkerbouwers zijn verantwoordelijk voor 33% (5.963 kg) van de totale hoeveelheid afgevoerd middel, op de voet gevolgd door de glasteelt (4.956 kg). Deze laatste sector heeft gemiddeld ook veruit de grootste hoeveelheid afgevoerde middelen per deelnemer (64 kg), gevolgd door de loonwerkers (38 kg).

De meeste deelnemers zijn afkomstig uit de gemeenten Horst aan de Maas (113x), gevolgd door Leudal (80x) en Peel en Maas (75x). Dit zijn, in dezelfde volgorde, ook de drie gemeentes met de meeste aangeschreven agrarische bedrijven. De gemeente met de minste deelnemers (0x) is Brunssum, maar dit is dan ook één van de gemeenten met één van de kleinste aantallen aangeschreven bedrijven (8x) van alle 33 Limburgse gemeenten.

Wat betreft gemeenten, is de grootste hoeveelheid ingeleverd door deelnemers uit Horst aan de Maas (3.838kg), gevolgd Peel en Maas (2.915) en Leudal (2.013kg). In Brunssum, Heerlen en Onderbanken is 0 kg ingeleverd, in Brunssum waren ook geen deelnemers. In de andere twee gemeenten wel maar die hadden hun middenkast op orde. De respons was het hoogst in Beesel (31%), gevolgd door Horst aan de Maas (30%), en Eijsden-Margraten/Peel en Maas met beide 28%.

Conclusies

1. Het doel van 500 deelnemers is ruimschoots behaald. In totaal hebben 682 deelnemers meegedaan. Provincie Limburg heeft 3.191 agrariërs aangeschreven; 21% van de agrarische bedrijven in Limburg heeft deelgenomen.
2. Afvoer via de gemeentelijke milieustraten was niet mogelijk. Dit omdat de benodigde milieuvergunning ontbrak en/of gemeenten de kosten voor bedrijfsafval niet willen afwentelen op haar inwoners.

3. Tijdens de actie is 18.308 kg middel afgevoerd. Dit betreft gemiddeld 27 kg per bedrijf. De grootste afgevoerde hoeveelheid van een deelnemer was 463 kg.
4. Op 123 (18%) bedrijven zijn geen niet-toegelaten dan wel verouderde middelen aangetroffen. Deze deelnemers hadden hun kast op orde en hebben niks afgevoerd.
5. Deelnemers kwamen uit bijna alle Limburgse gemeenten. Alleen in Brunssum waren er geen deelnemers, maar hier waren ook maar 8 bedrijven aangeschreven/gevestigd. De meeste deelnemers zijn afkomstig uit de gemeenten Horst aan de Maas (113x), gevolgd door Leudal (80x) en Peel en Maas (75x). In Horst aan de Maas is ook de grootste gezamenlijke hoeveelheid middelen opgehaald: 3.796 kg.
6. Het meeste middel is afgevoerd door de sector akkerbouw (5.963 kg, 281 deelnemers), gevolgd door glasteelt (4.956 kg, 77 deelnemers). De hoogste respons tot deelname kwam vanuit de boomteelt (39%), gevolgd door de fruitteelt (35%), akkerbouw (32%) en glasteelt (29%).
7. De volgende middelen staan in de Top 10 meest opgehaalde middelen, gerangschikt op afnemende hoeveelheid: 'onbekend' (geen of onleesbaar etiket), Malathion 50%, Eupareen-M, Thiram stuifpoeder, Sumico, Avadex BW, Brabant koperoxychloride, Sumisclex, Luxan Zineb stuifpoeder, Temik 10G Gypsum.
8. De volgende werkzame stoffen staan in de Top 10 qua hoeveelheid, gerangschikt op afnemende hoeveelheid: tolylfluanide, carbendazim, zwavel, formaldehyde, minerale olie, malathion, simazin, thiram, isoproturon, linuron.
9. De Top 3 van type middelen dat het meest is afgevoerd bestaat uit: fungiciden (44%), herbiciden (30%) en insecticiden (14%). Daarnaast zijn er onder andere nog hulpmiddelen (bijv. uitvloeiers), groeiregulatoren en middelen tegen algen afgevoerd.

Aanbevelingen

1. Om laagdrempelig middelinname voor de lange termijn te realiseren is het belangrijk om in Limburg, en in heel Nederland, te zorgen voor een gelijk speelveld. Voor alle agrariërs en loonwerkers dezelfde inlevermogelijkheden en eventuele kosten. Aan deze optimalisatieslag wordt gewerkt en in de nazomer van 2018 is hierover een bijeenkomst met alle betrokken actoren. De provincie en WL is uitgenodigd, dit biedt een kans om de ervaringen in Limburg te delen. Mocht er geen beter inleversysteem komen, dan verdient het aanbeveling om deze actie bijvoorbeeld over 5 jaar te herhalen.
2. We adviseren alle Limburgse agrariërs en loonwerkers om zelf of samen met hun gewasbeschermingsmiddelenadviseur jaarlijks de middenkast te checken. Dit kan door de toelatingsnummers van de middelen te controleren in de toelatingendatabank van het Ctgb (College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen).
3. We adviseren de gewasbeschermingsdistributeurs om jaarlijks de middenkast van hun klanten te controleren op niet meer toegelaten middelen. Veel distributeurs doen dit al. Dit is een extra service richting de klant.
4. We adviseren de provincie Limburg en gewasbeschermingsorganisaties om de noodzaak van kleinere verpakkingen van 1 of 3 liter bij de industrie aan te kaarten. In kleine teelten (bijv. boomkwekerij) of door agrariërs met een relatief klein areaal worden lage hoeveelheden bestrijdingsmiddelen toegepast. Sommige middelen zijn echter alleen verkrijgbaar in grote verpakkingen van 5 à 10 liter of kilogram.
5. Er is behoefte aan een app of website om snel te kunnen zien of gewasbeschermingsmiddelen nog toegelaten zijn of niet, ook specifiek in grondwaterbeschermingsgebieden. De database van het Ctgb voorziet niet in deze laatste behoefte.

Inleiding

In de praktijk blijkt dat in sommige gewasbeschermingsmiddelenkasten niet toegelaten of verouderde gewasbeschermingsmiddelen staan. Middelen zijn bijvoorbeeld een keer bevroren of zijn een paar jaar oud waardoor telers twifelen of het middel nog voldoende werkzaam is. Ook beschikken inmiddels beëindigde bedrijven soms nog over middelen. Gebruik van verouderde of niet toegelaten middelen kan voor een flinke milieubelasting van oppervlakte- en grondwater zorgen. Uit waterkwaliteitsmetingen van waterschappen en controles door de NVWA blijkt dat sommige telers nog gewasbeschermingsmiddelen gebruiken die inmiddels verboden zijn in Nederland.

Het opruimen van de middelenkast wordt soms uitgesteld, ook omdat vaak onduidelijk is hoe de middelen afgevoerd kunnen worden. Telers kunnen in principe resten en lege verpakkingen van gewasbeschermingsmiddelen inleveren bij - of op laten halen door - bedrijven met een vergunning voor de verwijdering van bedrijfschemisch afval. Ook sommige gemeenten hebben zo'n vergunning en bij die gemeenten kunnen gewasbeschermingsmiddelen bij het Klein Chemisch Afval depot worden ingeleverd. Andere gemeenten kunnen alleen particulier afval innemen. Het is voor telers vaak niet duidelijk waarom dit verschilt tussen gemeenten en welke gemeenten wel/geen chemisch bedrijfsafval innemen.

Om het inleveren van verouderde middelen laagdrempelig te maken en hiermee de milieubelasting te verminderen, hebben CLM en Delphy de actie 'Bezem door de middelenkast' bedacht. In de afgelopen jaren is met succes in verschillende regio's en sectoren de 'de bezem door de middelenkast' gehaald. Acties zijn uitgevoerd in Drenthe (2x), Noord-Brabant, Zeeland, Noord-Holland, Gelderland. Voor meer informatie over de resultaten van deze acties zie www.bezemdoordemiddelenkast.nl

Provincie Limburg en Waterschap Limburg hebben CLM opdracht gegeven voor een 'Bezem door de middelenkast Limburg'. CLM heeft hierbij samen gewerkt met alle gewasbeschermingsdistributeurs actief in Limburg. Daarnaast zijn de brancheverenigingen van agrariërs en loonwerkers zoals LLTB en Cumela betrokken. Voor de afvoer van de restanten is contact gelegd met alle 33 Limburgse gemeenten. Het idee was dat agrariërs de middelen kosteloos bij de gemeentelijke milieustraat konden inleveren.

Het doel van het project was om de milieubelasting in Limburg te verminderen door:

1. Een actie om de middelenkast op te schonen en laagdrempelige afvoer van verouderde middelen te faciliteren bij 500 Limburgse agrariërs.
2. Informatie te geven over andere mogelijkheden om de milieubelasting en kosten van gewasbescherming te verminderen.

In deze rapportage beschrijven we de werkwijze (H2), nuttige ervaringen en signalen vanuit de praktijk (H3), de resultaten (H4) en sluiten we af met conclusies en aanbevelingen (H5).

1

Werkwijze

Tijdens de actie 'Bezem door de middenkast Limburg' is de volgende werkwijze gevolgd.

2.1 Bezemtool

Om ervoor te zorgen dat de identificatie en registratie van verouderde middelen efficiënt verloopt, hebben we gebruik gemaakt van een digitale registratietool die CLM heeft ontwikkeld: de zogenaamde bezemtool. Met deze tool kunnen adviseurs op hun laptop bij de deelnemer snel en eenvoudig zien welke middelen in de kast niet meer zijn toegelaten. Dit gebeurt op basis van het toelatingsnummer van het middel. In figuur 2.1 hieronder is het invulblad van de tool weergegeven.

Bezem Door De Middenkast - Middelen Check								
GEGEVENS AGRARIER								
Agrariër:	Jan Jansen							
Gemeente:	Peel en Maas							
Sector:	Vollegroenteteelt							
GEGEVENS ADVISEUR								
Organisatie:								
Adviseur:								
Voignummer:								
Datum:	19-02-18							
								
MIDDELENCHECK: WEL OF NIET AFVOEREN?								
Toelatingsnummer	Middelnaam	Middel toegelaten? (exp.datum niet gepasseerd)	Opgebruikstermijn Na deze termijn mag u het middel niet meer gebruiken en/of in bezit hebben,	Middel Afvoeren?	ALLEEN INVULLEN BIJ AF TE VOEREN MIDDELEN Hoeveelheid ltr of kg	Actueel W-nummer	Uiterste datum vorig W-nummer	Type middel
13555	CORAGEN	ja		ja	0,1	2		
6169	Perfekthion	nee	verlopen	JA ==>	0,5	13		gewasbescherming
10161	KASUMIN	nee	verlopen	JA ==>	0,5	2		gewasbescherming
5812	DOSANEX	nee	verlopen	JA ==>	0,2			gewasbescherming
10318	DITHANE DG New Tec	ja		ja	1	7		gewasbescherming
12148	Centium 360 CS	ja		ja	0,5	5 # 4		gewasbescherming
4377	Brabant Slakkendood	nee	verlopen	JA ==>	5	2		gewasbescherming
8711	AGRICHEM PROPYZAMIDE	nee	verlopen	JA ==>	0,4			gewasbescherming
9364	Topaz 100 EC	ja		ja	0,4	9		gewasbescherming
6034	Basagran	ja		ja	0,8	# 14 # 13 # 12 #		gewasbescherming
5282	ASULOX	nee	verlopen	JA ==>	0,6			gewasbescherming
11019	Afalon Flow	nee	verlopen	JA ==>	0,6	6		gewasbescherming
7049	TORQUE-PLUS	nee	verlopen	JA ==>	0,2	4		gewasbescherming
7139	HERBOGIL VLOEIBAAR	nee	verlopen	JA ==>	7,5	6		gewasbescherming
Lijst hierboven vol? Ga dan verder op tabblad 'Inval 2'!								
Overige middelen								
	Onkruidolie	-	-	ja	5	-	-	-
	Promotor	-	-	ja	0,4	-	-	-
	Divers	-	-	ja	0,2	-	-	-
6020	Basagran P	-	-	-	7,5	-	-	-
	-	-	-	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-	-	-	-
					Totaal gewicht	38,9		
Bron: CTGB Versie december 2017								
Opmerkingen:								

Figuur 2.1 Screenshot van geanonimiseerde ingevulde bezemtool.

De tool geeft de volgende zaken weer:

- toelatingsnummer;
- middelnaam;
- toelating (expiratedatum);
- verbruikstermijn (opgebruikstermijn);
- W-nummer.

Het W-nummer geeft informatie over de status van het etiket. Als een nieuw gebruiksvoorschrift met bijhorend nieuw etiket verschijnt, verandert het W-nummer van een middel. Volgens het toelatingsbeleid moet de gebruiker het nieuwe etiket printen en bij het middel voegen. Tijdens de bezoeken hebben de adviseurs dit toegelicht en uitgelegd op welke wijze de teler het nieuwe etiket kan uitprinten.

In de bezemtool zijn ruim vierduizend bestrijdingsmiddelen opgenomen (vanaf expiratedatum begin jaren negentig).

2.2 Informatiebladen: bezemkaarten

Naast het opschonen van de middenkast willen we tijdens de bezoeken de telers ook bewust maken van andere belangrijke emissieroutes van gewasbeschermingsmiddelen. Dat hebben we gedaan door emissieroutes en maatregelen hiervoor te beschrijven op informatiekaarten, zogenaamde “bezemkaarten”. Voor alle Limburgse sectoren (akkerbouw, bollenteelt, boomteelt, fruitteelt, glastuinbouw, hobbyboeren, loonwerk en veehouderij) hebben we een informatiekaart gemaakt (zie figuur 2.2). Op de kaart staan maatregelen die zowel gunstig zijn voor de teler (lagere kosten, effectievere bestrijding) als voor het milieu (verlaging milieubelasting). Alle bezemkaarten staan weergegeven in bijlage 1.

F

Figuur 2.2 Bezemkaart akkerbouw

2.3 Positieve communicatie essentieel

Zorgvuldige communicatie is van groot belang voor een succesvolle bezemactie. Verboden middelen zijn vaak een gevoelig onderwerp en de ervaring leert dat vooraf goed geregisseerde, genuanceerde en positieve communicatie cruciaal is.

Daarom hebben we vooraf nagedacht over de doelen voor communicatie, de doelgroep, de kernboodschap en communicatiestrategie. Deze hebben we toegepast in de gebruikte communicatiemiddelen (o.a. wervingsbrief, bezemkaarten, persberichten, artikelen, websites).

Een belangrijk onderdeel van de communicatie was de bezemfoon. We hebben een speciaal telefoonnummer voor de bezemactie aangemaakt waar iedereen – agrariërs, gemeenten en adviseurs - vragen kon stellen en opmerkingen kon plaatsen. Hiervan is vaak gebruik gemaakt.

2.4 Werving van deelnemers

In de provincie Limburg zijn, op basis van een aangekocht adressenbestand bij het bedrijf Prosu ongeveer 3.191 landbouwbedrijven (akkerbouw, bollenteelt, boomteelt, fruitteelt, glastuinbouw, hobbyboeren, loonwerk en veehouderij) geregistreerd. Alle bedrijven in deze sectoren, ongeacht hun omvang, zijn over de bezemactie geïnformeerd door middel van een directe mailing op 8 december 2018 (zie bijlage 2). De brief is verzonden door de Provincie Limburg. Agrariërs en loonwerkers die mee willen doen hebben zich via de mail, een antwoordkaart of via de site (www.bezendoordemiddenkast.nl) opgegeven (zie bijlage 3). Op 10 februari 2017 heeft Nieuwe Oogst een bericht opgenomen over de tussenresultaten en de mogelijkheid voor telers om zich nog aan te melden (figuur 2.3). In het bericht geeft lokaal LTO-bestuurder Edwin Michiels het belang van de actie aan en geeft het goede voorbeeld door deel te nemen aan de actie.

Verscheidene organisaties hebben op ons verzoek een oproep geplaatst op hun website of in een nieuwsbrief. Zo hebben gewasbeschermingsadviseurs op hun website en via hun nieuwsbrieven hun klanten rechtstreeks geïnformeerd om deel te nemen, zie bijlage 4 voor enkele voorbeelden. Cumela (branchevereniging loonwerkers) heeft via hun digitale nieuwsbrief, webberichten en op een drietal contactdagen ook aandacht aan gegeven, zie bijlage 5 voor het webbericht. Ook Provincie Limburg en WL hebben een bericht geplaatst op hun websites, zie bijlage 6. Op verzoek heeft CLM omstreeks januari 2018 heeft op verzoek van Cultus een presentatie gegeven op een studieochtend waarbij circa 30 agrariërs, boomtelers en enkele akkerbouwers, aanwezig waren.

Al vijfhonderd keer bezem door de middenkast

DANIELLE FERON-ROEBROEK

LIMBURG - Al meer dan vijfhonderd (oud-)agrariërs hebben zich aangemeld voor de actie 'Bezem door de middenkast' waarmee provincie Limburg en Waterschap Limburg willen voorkomen dat gewasbeschermingsmiddelen in het grond- en oppervlaktewater terechtkomen.

Onderzoeksbureau CLM coördineert de actie en spreekt van een succes. 'We zitten nu op een deelnemerspercentage van circa 20 procent', vertelt Joost Lommen, adviseur bij CLM. 'Er hebben tweehonderd bedrijfsbezoeken plaatsgevonden, de rest vindt de komende maanden plaats.

Een van de deelnemers aan de bezemactie is Edwin Michiels uit Melderslo, bestuurslid bij LTO-vakgroep Akkerbouw. Donderdag werd zijn middenkast gecontroleerd. 'Ik had een paar middelen die over datum waren. Die worden binnenkort veilig afgevoerd. Nu heb ik de kast weer helemaal in orde.'

SCREENING

Alle agrariërs, evenals oud-agrariërs die nog oude bestrijdingsmiddelen in de kast hebben staan, mogen zich opgeven voor de actie. Wanneer een agrariër zich aan-

meldt, neemt een gewasadviseur van een lokale handelspartij naar keuze contact op voor een afspraak. Tijdens die afspraak screent de adviseur samen met de boer alle middelen in de kast.

Daar komt vervolgens een lijst uit van middelen die niet meer mogen worden gebruikt. Deze lijst is gebaseerd op informatie van het Ctgb. De boer ontvangt vervolgens een 'bezembon', met de hoeveelheid middelen die de afvalwerker vervolgens komt ophalen op een afgesproken moment.

DUIZENDEN KILO'S

Lommen: 'Tot nu toe gaat het om enkele duizenden kilo's aan middelen die in Limburg worden afgevoerd, maar ik verwacht dat dit nog zal stijgen, aangezien we nog een flink aantal agrariërs gaan bezoeken.'

Tijdens de actie in Limburg zijn zowel restanten van middelen gevonden waarvan de toelating recent is vervallen, als middelen die al langer niet meer zijn toegestaan, zoals middelen met de werkzame stof simazin en diuron.

Michiels raadt agrariërs aan mee te doen aan de actie. 'Het is het uitgelezen moment om op een veilige en verantwoorde manier van oude restanten af te komen. Wanneer je

Edwin Michiels (links) en Joost Lommen screenen de middelen in de kast.

Foto: Laurens Eggen

middelen hebt die over datum of verboden zijn, kun je een fikse boete krijgen van de NVWA en word je gekort op je toeslagrechten. Dat wil je natuurlijk niet.'

De bezemactie in Limburg is afgestemd met zowel de NVWA als de RUD. Deze instanties controleren en handhaven niet actief in de peri-

ode dat de actie loopt.

Volgens Michiels kan Nederland een voorbeeld nemen aan België wat betreft het inzamelen van gewasbeschermingsmiddelen. 'Daar kun je de laatste twee maanden van het jaar al je restanten, maar ook nog dichte verpakkingen, inleveren bij je leverancier. Want het huidige

STORL-systeem in Nederland werkt niet goed; er zijn veel agrariërs bij wie de middelen maar in de kast blijven staan.'

Agrariërs die ook de bezem door de middenkast willen halen, kunnen zich tot 23 februari aanmelden via onderstaande link.

► www.bezendoordemiddenkast.nl

Figuur 2.3 Vakperiodiek Nieuwe Oogst brengt de bezemactie bij de doelgroep positief onder de aandacht op 10 februari 2018

Op 25 oktober 2017 is een bijeenkomst georganiseerd bij waterschap Limburg, waar alle 33 Limburgse gemeenten voor zijn uitgenodigd. De provincie en het waterschap hebben het belang van de actie verteld, en CLM heeft de werkwijze gepresenteerd. Doel van de bijeenkomst was om de gemeenten te informeren over de bezemactie, hen te vragen hun medewerking te verlenen en afspraken te maken over inname van middelen. Echter het merendeel van de Limburgse gemeenten had voor de bijeenkomst aangegeven dat agrariërs de restanten gewasbeschermingsmiddelen niet bij de gemeentelijke milieustraten konden inleveren. Omdat ze geen bedrijfsafval mogen ontvangen vanwege hun milieuvergunning en/of ze vonden dat burgers niet op moesten draaien voor de kosten van bedrijfsafval, zie een uitgebreidere toelichting paragraaf 3.2. Vervolgens heeft de gedeputeerde van de Provincie Limburg, dhr. Prevo, een brief gestuurd naar alle 33 gemeenten, zie bijlage 7. Echter heeft dit niet geleid dat gemeenten hun milieustraten beschikbaar stelden, op enkele uitzonderingen daargelaten. Wel hebben een aantal gemeenten, naar ratio, financieel bijgedragen aan de actie waarmee ze laten zien de actie te steunen.

In overleg is besloten om een erkend afvalinzamelaar in te schakelen. De afvalinzamelaar heeft de restanten van gewasbeschermingsmiddelen op het agrarische bedrijf opgehaald in alle gemeenten. De laatste bedrijven zijn in de eerste week van juli bezocht. Overigens zijn bij andere bezemacties ook weleens afvalinzamelaars ingezet.

De NVWA is de instantie die verantwoordelijk is voor handhaving van wetgeving omtrent het gebruik en de opslag van gewasbeschermingsmiddelen. Als tijdens een controle blijkt dat er niet-toegelaten middelen in de kast staan, kunnen zij de teler een boete geven. Om telers te motiveren aan de actie deel te nemen en deze goed te laten verlopen is het belangrijk dat er tijdens de actie geen controles plaatsvinden van de middenkast. CLM heeft daarom de NVWA (landelijk en regionaal) op de hoogte gesteld van de actie. Er hebben geen inspecties van de middenkast in Limburg plaatsgevonden gedurende deze bezemactie. Daarnaast is de actie afgestemd met de handhavers van Waterschap Limburg en de twee Regionale Uitvoerings Diensten (RUD) actief in Limburg. Zij hebben ook geen inspectie uitgevoerd tijdens de actie op de inhoud van de kast.

Voor de actie is een zogenaemde bezembon gemaakt. Op deze bon noteert de adviseur de hoeveelheid die de deelnemer mag afvoeren. Een erkend afvalinzamelaar die de restanten op het bedrijf komt ophalen. Dit was het bewijs dat diegene meedoet aan de actie. Ook stond het doel van de actie beschreven en stonden contactgegevens vermeld van de projectleider.

Figuur 2.4 Bezembon

2.6

Instructie en bedrijfsbezoeken

De controle van de middenkast is door adviseurs van dertien verschillende (gewasbeschermings)-adviseurs uitgevoerd, namelijk: Agrea, Agrifirm, Agrizo, Alliance, Bongers Agro, Brinkman, CLM, Delphy, Huntjens, Horticoop, Mertens, Steins Gewasverzorging, Vitelia Agrotheek. Het is belangrijk dat elke adviseur dezelfde toelichting geeft en de controle op dezelfde manier uitvoert. Daarom is op 6 november 2017 bij Waterschap Limburg in Roermond een instructiebijeenkomst voor adviseurs georganiseerd. Provincie Limburg en Waterschap Limburg hebben het belang van de actie toegelicht en CLM heeft de bezemactie en specifiek de bedrijfsbezoeken besproken. Daarnaast hebben alle adviseurs bezemkaarten en handschoenen gekregen. Deze handschoenen zijn deels door Bayer beschikbaar gesteld en deels aangekocht. Ze worden tijdens de bezoeken aan de agrariërs uitgedeeld. Op die manier kunnen agrariërs en adviseur op een veilige manier de kast doornemen.

Tijdens een bezembezoek checkt de adviseur samen met de agrariërs de middenkast (en eventuele andere bewaarplaatsen) en geeft aan welke middelen verouderd zijn. Dit doet hij door de middelnummers van de aangetroffen middelen in te typen in de digitale 'bezemtool'. De adviseur licht de inleverprocedure toe en geeft de teler een 'bezembon' die bij het inleveren getoond dient te worden aan de erkende afvalinzamelaar.

Daarnaast gaat de adviseur dieper in op andere maatregelen die de teler kan nemen om emissie van gewasbeschermingsmiddelen naar grond- en oppervlaktewater te verminderen aan de hand van de bezemkaart(en). Ze bespreken mogelijke acties om emissies naar het water te voorkomen.

Adviseurs van CLM hebben 25 bezoeken uitgevoerd, dit waren bedrijven die bij aanmelding hebben aangegeven geen voorkeur te hebben voor een distributeur. Er waren nog meer bedrijven die 'geen voorkeur' hadden aangevinkt. Deze zijn evenredig verdeeld over de distributeurs.

2.7

Analyse van de resultaten en rapportage

Op basis van alle ingevulde bezemtools is onderstaande analyse met bijhorende resultaten gemaakt. Bepaald is hoeveel kg middel en kg werkzame stof is ingeleverd, wat de gemiddelde afvoer per deelnemer is en hoeveel deelnemers geen middelen heeft afgevoerd. Ook is een top-10 samengesteld van de middelen en stoffen waarvan de grootste hoeveelheid is ingeleverd. En zijn de ingevulde hoeveelheden per sector en gemeente gerapporteerd.

2

Ervaringen

Tijdens het project zijn een aantal uiteenlopende ervaringen opgedaan. In dit hoofdstuk worden relevante ervaringen beschreven, opgedaan tijdens de bedrijfsbezoeken van CLM.

3.1 Bedrijfsbezoeken

Handschoenen

In de meeste gevallen willen de agrariërs de handschoenen graag hebben, maar trokken zij deze tijdens de controle van de middenkast niet altijd aan. Dit lijkt een automatisme te zijn. Bij grote verouderde partijen werd wel regelmatig de handschoenen aangetrokken omdat de verpakkingen van middelen lekten.

Vertrouwen

Deelnemende agrariërs hebben zich vrijwillig aangemeld. Toch waren sommige deelnemers bij het bedrijfsbezoek wantrouwend en vroegen ze zich af waarom de middelen in de computer werden ingevoerd. De mogelijkheid om anoniem deel te nemen aan de actie was daarbij voor een aantal agrariërs een belangrijke voorwaarde. Aan het eind van het bedrijfsbezoek is gevraagd of de deelnemer nog een 'tweede voorraad' had. Soms bleek dat het geval te zijn en werden deze middelen alsnog ingeleverd.

Positieve reacties, weigering milieustraat en milieubewustzijn

De deelnemers waren positief over de actie. Sommigen hebben in het verleden tevergeefs aangeklopt bij hun gemeentelijke milieustraat. Vervolgens hebben ze geïnformeerd naar de kosten van een particulier afvalverwerkend bedrijf. Die kosten vonden ze relatief hoog, waardoor middelen maar in de kast bleven staan. De actie werd beschreven als: schot in de roos, goede actie, ik ben erg blij met uw komst, etc. Agrariërs gaven aan ook een gezond milieu belangrijk te vinden; daar horen geen gedumpte middelen of het gebruik van schadelijke/ niet-meer toegelaten middelen bij.

Opgebruiktermijnen

Middelen waarvan de expiratedatum pas recent verstreken is, hebben meestal een opgebruiktermijn en mogen nog toegepast worden tot deze termijn is verstreken. In sommige gevallen wilden agrariërs de middelen nog gebruiken na het opgebruiktermijn omdat zij van mening zijn dat er geen goed alternatief is of dat de werkzame stof in een andere samenstelling nog steeds gebruikt mag worden. Zij gaven aan dat het alternatief onvoldoende effectief is, of duurder is. Adviseurs hebben waar mogelijk goede alternatieven aangeraden. En aangegeven dat een middel na de opgebruiktermijn ook echt niet meer mag worden toegepast, ook niet als andere middelen met

dezelfde werkzame stof nog wel zijn toegelaten. De toelating is immers gekoppeld aan het middel; niet aan de werkzame stof.

Informatie over toegelaten middelen niet eenvoudig beschikbaar

Adviseurs waren erg blij met de bezemtool. Met dit instrument kunnen ze eenvoudig de middenkast controleren op de aanwezigheid van niet meer toegelaten middelen. Op de website van het Ctgb (College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen) is deze informatie ook beschikbaar, maar die informatie is minder toegankelijk. De bezemtool voorziet in de behoefte om snel een overzicht te hebben van toegelaten middelen. Adviseurs stelden voor een app te maken van de bezemtool.

Kosten

Middelen zijn niet goedkoop, sommige middelen kosten honderden euro's. Dat maakt dat deelnemers er soms moeite mee hadden om de middelen zomaar af te voeren. Strategische opmerkingen van de adviseur hielpen nog weleens: "nu is het uw kans om op een verantwoorde manier en kosteloos van uw middel af te komen. Deze actie wordt waarschijnlijk niet meer herhaald of pas weer over een flink aantal jaren."

Grote hoeveelheden

Over het algemeen hebben telers kleine hoeveelheden middelen in bezit die niet meer zijn toegelaten. In sommige gevallen gaat het echter om honderden kilo's (zie figuur 3.1). Dit is soms het gevolg van 'hamsteren' van middelen waarvan de toelating op korte termijn verloopt. In die gevallen is een goed alternatief nog niet toegelaten of niet bekend bij telers. Als er dan toch een goed alternatief beschikbaar is, zit een teler met een grote hoeveelheid middel in zijn maag. Ook omdat de kwaliteit en werking van het middel meestal maar enkele jaren gegarandeerd wordt. Vorst en zonlicht zijn funest voor middelen, ze verliezen hierdoor hun optimale werking.

Een andere reden waardoor telers soms een grote hoeveelheid niet meer toegelaten middelen in hun bezit hebben is bedrijfsovername. Bij overname van een bedrijf, blijft de aanwezige middelenvoorraad soms achter. Voor deze situaties biedt de bezemactie uitkomst. De betreffende telers komen eenvoudig en kosteloos van hun voorraad af.

Figuur 3.1 Impressie van het verzamelen van af te voeren middelen. Rechts een emmer vol af te voeren middelen, waaronder Luxan Cyhexatin (experiatiedatum 1-1-2000).

Links een verzameling met onder andere Luxan Malathion 50% (experiatiedatum 6-12-2007).

Foto's genomen tijdens de Bezemactie Limburg.

3.2 Gemeenten

Voor de bijeenkomst van 23 oktober 2017 is zowel per mail als telefonisch contact geweest met de gemeenten. Zij zijn toen uitgenodigd voor de startbijeenkomst. Echter gaf het merendeel van de gemeenten te kennen dat zij geen bedrijfsafval aannemen, en ook geen uitzondering kunnen maken zoals Drentse gemeenten voor de Bezemactie Drenthe 2015-2016 wel gedaan hebben. Zij gaven twee redenen dat zij geen restanten van gewasbeschermingsmiddelen (bedrijfsafval) konden aannemen. De eerste was dat de provinciale milieuvergunning van de milieustraat het niet toelaat om bedrijfsafval in te nemen. Ook vond een aantal gemeenten het onredelijk dat de gemeenschap opdraait voor de kosten voor het afvoeren van bedrijfschemisch afval. Een aantal gemeenten gaf aan dat kosten voor afvoer van middelen bij de teler/loonwerker horen te liggen. Ook gaf een gemeente aan dit soort afval gewoon in te nemen; de kosten zijn feitelijk maar beperkt en daarmee is het wel uit het milieu gehaald. Voor de afvoer van STORL-middelen kunnen gemeenten overigens een vergoeding krijgen. Onze indruk is dat vanwege de administratieve lasten daar relatief weinig gebruik van wordt gemaakt. Uiteindelijk waren er circa 8 gemeenten op de bijeenkomst. Vervolgens is het verslag van de bijeenkomst gestuurd naar alle gemeenten en heeft gedeputeerde van de Provincie Limburg, dhr. Prevo, een brief gestuurd naar de gemeenten waarin hij het belang van de actie aangaf en opriep om hun gemeentelijke milieustraat open te stellen, zie bijlage 7. Echter had dit geen effect. Wel hebben een aantal gemeenten, naar ratio, financieel bijgedragen aan de actie waarmee ze laten zien de actie te steunen. Er is in overleg besloten om een erkend afvalinzamelaar in te schakelen.

We willen proberen tot een structurele oplossing te komen voor de afvoer van middelen in Limburg. Na afloop van dit project organiseren we, in opdracht van de provincie Drenthe en Water Maatschappij Drenthe (WMD) een bijeenkomst waarin we samen met alle betrokken actoren zoeken naar een betere oplossing. Voor telers is nu vaak niet duidelijk of ze met middelen bij de milieustraat terecht kunnen. Het feit dat het in sommige gemeenten wel (kosteloos) kan en in andere gemeenten niet zorgt bovendien voor een ongelijk speelveld. Wellicht dat distributeurs hierin een grote rol kunnen spelen via de STORL-regeling (zie www.storl.nl)

3.3 Bezemfoon

Gedurende de bezemactie hebben ongeveer 75 telers naar de bezemfoon gebeld. Deze telefoon was op werkdagen en –tijden altijd bereikbaar. Het telefoonnummer werd hoofdzakelijk gebeld door deelnemende telers en loonwerkers en in mindere mate door gewasbeschermingsadviseurs en gemeenteambtenaren. De vragen variëren: waar kan ik mijn middelen afgeven, kan ik nog meedoen met de bezemactie, mag ik meedoen met de actie, wie komt mijn middel ophalen, mag ik de middelen zelf vervoeren etc.

3

Resultaten

4.1

Aantal deelnemers

In totaal zijn 682 deelnemers bezocht. Daarmee is het doel van 500 deelnemers ruimschoots gehaald. Provincie Limburg heeft voor deze actie 3.191 agrarisch aangeschreven. Dit betekent dat 21% van de agrarische bedrijven in Limburg deel heeft genomen aan de actie. Vergeleken met andere bezemactie is dit een relatief hoog deelnemerspercentage.

4.2

Hoeveelheid afgevoerde middelen

Tijdens het project is 18.308 kg¹ middel geregistreerd in de 682 Bezemtools. Dit betreft gemiddeld 27 kg per bedrijf. Op 123 (18%) bedrijven zijn geen niet-toegelaten dan wel verouderde middelen aangetroffen. Deze deelnemers hadden hun kast op orde. Als we deze 123 bedrijven buiten beschouwing laten is er gemiddeld 33 kg opgehaald per bedrijf. De top 3 van grootste hoeveelheden die individuele deelnemers hebben afgevoerd zijn 463, 453 en 430 kg.

In tabel 4.1 is de top 10 van de middelen waarvan de grootste hoeveelheid is ingeleverd weergegeven. Op plaats 1 met 16% en 4.249 kg staat 'middel onbekend' Het middel is onbekend omdat het etiket niet leesbaar was (naam middel en toelatingsnummer). In enkele gevallen ging het ook om middelen afkomstig uit het buitenland. De bezemtool bevat alleen Nederlandse middelen en vallen daarom onder de categorie 'middel onbekend'.

Op nummer 2 met 2% en 360kg staat Malathion 50%, een insecticide die gebruikt werd in glastuinbouw en de teelt van bloembollen en droogbloemen. De toelating van Malathion is in 1998 verlopen. Nummer 3 2% en 357kg op de lijst is Eupareen-M. Deze fungicide werd gebruikt in de akkerbouw, fruitteelt, bloembollenteelt en boomkwekerij. Thiram stuifpoeder werd gebruikt als schimmelbestrijding tegen Botrytis in de glasteelt van tomaten, paprika's, sla, andijvie en sierteeltgewassen. Ook het middel Sumico is een schimmelbestrijdingsmiddel, ten behoeve van de teelt van bolbloemen en niet-grondgebonden bloemisterijgewassen onder glas. Het middel Avadex BW had tot doel onkruidbestrijding in tarwe, gerst, suikerbieten, voederbieten, erwten en vlas. Brabant koperoxychloride kreeg zijn toelating in 1989 en werd gebruikt als middel tegen schimmel- en bacterieziekten in de fruitteelt, akkerbouw en vollegrondsteelten, tot de expiratiedatum in 2000. Sumisclax vloeibaar was een fungicide, uitsluitend toegestaan in de teelt van komkommers in

---

¹ Het afgevoerde gewicht aan restanten (met verpakking en evt. omvatten) door een erkend afvalinzamelaar bedraagt 26 ton. De geregistreerde hoeveelheid is een door de adviseur ingeschatte hoeveelheid. Echter weegt een liter gewasbeschermingsmiddel zwaarder dan een kilogram. Tegenwoordig met de verpakkingen verklaart dit het verschil.

kassen. Ook Luxan Zineb stuifpoeder was een schimmelbestrijdingsmiddel, in de fruitteelt, bloembollenteelt en akkerbouw. Het laatste middel uit de top tien is Temik 10G Gypsum, een nematicide. Dit middel tegen aaltjes werd toegepast in de teelt van lelies, bloemisterijgewassen, zetmeel-aardappelen en suikerbieten.

Tabel 4.1: Top 10 hoeveelheid geregistreerde middelen die zijn afgevoerd. Met bijhorende werkzame stof, aantal keer ingeleverd, of het middel wel/niet een toelating heeft en het jaar waarin de opgebruiktermijn (expiratedatum) is verlopen.

#	Hoeveelheid (kg)	Merknaam van het middel	Werkzame stof	Aantal x ingeleverd	Toelating	Expiratedatum
1	4.249	Middel onbekend	n.v.t.	1.078	n.v.t.	n.v.t.
2	360	Malathion 50%	malathion	7	Nee	1998
3	357	Eupareen-M	tolyfluanide	26	Nee	2003
4	342	Thiram Stuifpoeder	thiram	16	Nee	2007
5	281	Sumico	carbendazim	22	Nee	2007
6	266	Avadex BW	triallaat	70	Nee	2016
7	242	Brabant koperokeroxychloride	koperokeroxychloride	2	Nee	2000
8	228	Sumisclex vlb	procymidon	17	Nee	2008
9	216	Luxan zineb stuifpoeder	zineb	12	Nee	2001
10	210	Temik 10g gypsum	aldicarb	10	Nee	2007

Een van de oudste middelen die werd aangetroffen is DDT (0,7kg ingeleverd), dit middel is al sinds 1973 verboden! Een andere oud middel is Duphar spuitzwavel (werkzame stof: zwavel). Dit middel is sinds 1993 verboden in Nederland. Er zijn ook vijf middelen ingezameld met een verbod uit 1994, zoals Tirade (w.s.: fenvaleraat) en Aapermin vloeibaar (w.s.: permethrin). Deze middelen zijn veelal verboden om hun hoge milieubelasting. Dankzij de bezemactie zijn de middelen ingezameld en komen zij niet meer terecht in het milieu.

Over het algemeen is het zo dat de schadelijkste middelen (oude middelen) geen toelating meer hebben in Nederland. Uiteraard komen er nieuwe wetenschappelijke inzichten, de groep neonicotinoïden bijvoorbeeld blijkt schadelijk te zijn voor bijen. De milieubelasting (ook op bestuivers) is per middel te vinden op de Milieumeetlat van CLM, zie www.milieumeetlat.nl. Hoe hoger het aantal milieubelastingspunten, hoe schadelijker het middel en visa versa.

4.3 Afgevoerde werkzame stoffen

In tabel 4.2 op de volgende pagina is de top 10 werkzame stoffen weergegeven die zijn afgevoerd. De hoeveelheid totaal afgevoerde werkzame stoffen bedraagt 5.684 kg. Bovenaan staat tolyfluanide, waarvan 250 kg is ingeleverd. Het laatste middel met deze werkzame stof dat nog toegelaten was (Preventol A 9-D) werd in januari dit jaar verboden. Op nummer twee volgt de stof carbendazim (215 kg). Sinds 2016 is Acticide TCB als laatste middel met deze werkzame stof niet meer toegelaten, maar een groot deel van de overige middelen met carbendazim is al sinds 2007

verboden. Van zwavel en formaldehyde is beide 210 kg afgevoerd. Er bestaan middelen met deze werkzame stoffen die nog steeds een toelating hebben, maar er zijn ook een aantal middelen met een van deze stoffen waarbij de toelating inmiddels is vervallen. Minerale olie wordt veel als uitvloeier gebruikt. Sommige middelen vergen echter een specifieke uitvloeier. Door dit regelmatige, en specifieke gebruik, kan het zijn dat agrariërs na verloop van tijd zijn gaan twijfelen aan de efficiëntie van de uitvloeier en deze daarom hebben ingeleverd (uitvloeiers zijn ook gewasbeschermingsmiddelen). Middelen met malathion zijn sinds 2007 verboden en middelen met simazin al sinds 1999. Thiram heeft voor verschillende middelen nog wel een toelating. Bij isoproturon geldt dat enkel Polyphase 828 nog is toegelaten. Linuron is sinds mei 2017 verboden.

Tabel 4.2: Top 10 hoeveelheid (kg) afgevoerde werkzame stoffen met type middel

#	Werkzame stof	Hoeveelheid werkzame stof (kg)	Type middel
1	tolyfluanide	250	Fungicide
2	carbendazim	215	Fungicide
3	zwavel	210	Fungicide
4	formaldehyde	210	Fungicide
5	minerale olie	187	Hulpmiddel
6	malathion	181	Insecticide
7	simazin	173	Herbicide
8	thiram	146	Fungicide
9	isoproturon	140	Herbicide
10	linuron	126	Herbicide
Totale hoeveelheid:		5.684	
Aantal werkzame stoffen:		401	
Gemiddelde hoeveelheid:		14	

Uit tabel 4.3 0- de volgende pagina (en eigenlijk ook al uit tabel 4.2 hierboven) blijkt dat veel fungiciden (44% van de totale hoeveelheid werkzame stof), herbiciden (30%) en insecticiden (14%) zijn ingeleverd. Daarnaast zijn er nog hulpmiddelen (bijv. uitvloeiers), groeiregulatoren en middelen tegen algen afgevoerd, maar deze type middelen maakten maar enkelen percentages van de totale hoeveelheid uit. De rest van de middelen die overblijft is gezamenlijk 5% van de totale hoeveelheid werkzame stof. Deze 'overigen' categorie bevat onder andere middelen tegen slakken, acariciden, rodenticiden, desinfectantia en bacteriepreparaten. Van de onbekende middelen die afgevoerd zijn was geen werkzame stof bekend, deze zijn dus niet meegenomen in de tabel.

Tabel 4.3: Overzicht van type middelen (herbicide, fungicide, insecticide etc.) die zijn ingeleverd

#	Type middel	Werkzame stof (kg)	Percentage van totaal
1	Fungiciden	2.496	44%
2	Herbiciden	1.724	30%
3	Insecticiden	821	14%
4	Hulpmiddelen	208	4%
5	Groeiregulators	92	2%
6	Algenbestrijding	72	1%
7	Overige middelen	272	5%
	Totaal	5.684	100%

4.4

Geregistreerde stoffen per sector

In tabel 4.4 op de volgende pagina is te zien dat - absoluut gezien - vooral akkerbouwers (281x) hebben meegedaan aan de bezemactie. Gevolgd door veehouders (94x), fruitteelers (82x), boomteelers (80x) en de glastuinbouw (77x). Een akkerbouwer met een kleine veestapel als nevenactiviteit staat vermeld onder akkerbouw of onder overig; de categorie 'gemengd bedrijf' is er niet.

Het aantal aangeschreven akkerbouwers en veehouders zijn beiden groot (resp. 870 en 779 bedrijven). Als we echter kijken naar het percentage bedrijven dat heeft deelgenomen, ten opzichte van het totale aantal bedrijven in die sector in Limburg, blijkt dat in de boomteelt de hoogste opkomst heeft (39%). Daarna volgen fruitteelt (35%), akkerbouw (32%) en glasteelt (29%). De relatief lage opkomst uit de veehouderij (12%) is te verklaren doordat op veehouderijen de gewasbescherming vaak door loonwerkers wordt uitgevoerd. Hierdoor hebben deze veehouderijbedrijven geen gewasbeschermingsmiddelen in bezit. Deelname binnen de loonwerksector lijkt vergelijkbaar laag (12%). Er is echter ook een groot aantal loonbedrijven dat alleen grondwerk uitvoert en geen bespuitingen.

Akkerbouwers zijn verantwoordelijk voor 33% (5.963 kg) van de totale hoeveelheid afgevoerd middel, op de voet gevolgd door de glasteelt (4.956 kg). Deze laatste sector heeft gemiddeld ook veruit de grootste hoeveelheid afgevoerde middelen per deelnemer (64 kg), gevolgd door de loonwerkers (38 kg).

Tabel 4.4: Per sector is het aantal deelnemers, aantal kilogrammen en gemiddeld aantal kg per deelnemer weergegeven. Daarnaast is de deelname per sector vergeleken met het aantal aangeschreven bedrijven in die sector.

Sector	Aantal deelnemers en % v/h totaal		Aantal kg en % v/h totaal		Gemiddeld aantal kg/deelnemer	Aantal aangeschreven bedrijven	% bezochte bedrijven binnen de sector
Akkerbouw	281	41%	6.040	33%	21	870	32%
Bollenteelt	10	1%	290	2%	29	49	20%
Boomteelt	80	12%	2.097	11%	26	205	39%
Fruiteelt	82	12%	1.987	11%	24	232	35%
Glasteelt	77	11%	4.995	27%	64	264	29%
Hobbyboer	24	4%	338	2%	13	700	3%
Loonwerk	11	2%	416	2%	38	92	12%
Overig	23	3%	577	3%	24	-	-
Veehouderij	94	14%	1.568	9%	16	779	12%
Totaal	682	100%	18.308	100%	-	3.191	-

4.5 Geregistreerde stoffen per gemeente

Uit tabel 4.5 op de volgende pagina blijkt dat de meeste deelnemers afkomstig zijn uit de gemeente Horst aan de Maas (113x), gevolgd door Leudal (80x) en Peel en Maas (75x). Dit zijn, in dezelfde volgorde, ook de drie gemeenten met de meeste aangeschreven agrarische bedrijven. De gemeente met de minste deelnemers (0x) is Brunssum, maar dit is dan ook één van de gemeenten met één van de kleinste aantallen aangeschreven bedrijven (8x) van alle 33 Limburgse gemeenten.

De grootste hoeveelheid is ingeleverd door deelnemers uit Horst aan de Maas (3.838kg), gevolgd Peel en Maas (2.915) en Leudal (2.013kg). In Brunssum, Heerlen en Onderbanken is 0 kg ingeleverd, in Brunssum waren ook geen deelnemers, maar in de andere twee gemeenten wel en die hadden blijkbaar hun middenkast op orde. De respons was het hoogst in Beesel (31%), gevolgd door Horst aan de Maas (30%), en Eijsden-Margraten/Peel en Maas met beide 28%.

Tabel 4.5: Het aantal deelnemers, aantal geregistreerde kilogrammen en gemiddeld aantal kg dat per bezoek is afgevoerd, per gemeente. Daarnaast is de deelname per gemeente vergeleken met het aantal aangeschreven bedrijven in die gemeente (respons).

Gemeente	# deelnemers	# kg	Gemiddeld # kg/deelnemer	Aangeschreven bedrijven	Respons
Beek	7	57	8	40	18%
Beesel	14	313	22	45	31%
Bergen	28	382	14	103	27%
Brunssum	0	0	0	8	0%
Echt-Susteren	28	490	17	123	23%
Eijsden-Margraten	56	1.084	19	200	28%
Gennep	10	484	48	68	15%
Gulpen-Wittem	18	300	17	145	12%
Heerlen	2	0	0	15	13%
Horst aan de Maas	113	3.838	34	382	30%
Kerkrade	1	7	7	8	13%
Landgraaf	3	14	5	25	12%
Leudal	80	2.013	25	293	27%
Maasgouw	10	223	22	56	18%
Maastricht	9	333	37	43	21%
Meerssen	9	260	29	52	17%
Mook en Middelaar	1	15	15	20	5%
Nederweert	14	380	27	171	8%
Nuth	14	266	19	75	19%
Onderbanken	3	0	0	29	10%
Peel en maas	75	2.915	39	269	28%
Roerdalen	21	636	30	116	18%
Roermond	7	190	27	50	14%
Schinnen	6	102	17	49	12%
Simpelveld	8	180	22	40	20%
Sittard-Geleen	10	87	9	71	14%
Stein	5	41	8	35	14%
Vaals	4	19	5	25	16%
Valkenburg a/d Geul	8	122	15	65	12%
Venlo	31	1.497	48	121	26%
Venray	46	1.317	29	237	19%
Voerendaal	19	257	14	91	21%
Weert	22	487	22	121	18%
Totaal	682	18.308	-	3.191	-
Gemiddelde/gemeente	-	555	20	97	21%

4

Conclusies en aanbevelingen

5.1

Conclusies

1. Het doel van 500 deelnemers is ruimschoots behaald. In totaal hebben 682 deelnemers meegedaan aan de actie. Provincie Limburg heeft 3.191 agrariërs aangeschreven; dit betekent dat 21% van de agrarische bedrijven in Limburg deel heeft genomen aan de actie.
2. Afvoer via de gemeentelijke milieustraten was niet mogelijk. Dit omdat de benodigde milieuvergunning ontbrak en/of gemeenten de kosten voor bedrijfsafval niet willen afwentelen op haar inwoners.
3. Tijdens de actie is 18.308 kg middel afgevoerd. Dit betreft gemiddeld 27 kg per bedrijf. De grootste afgevoerde hoeveelheid van een deelnemer was 463 kg.
4. Op 123 (18%) bedrijven zijn geen niet-toegelaten dan wel verouderde middelen aangetroffen. Deze deelnemers hadden hun kast op orde en hebben niks afgevoerd.
5. Deelnemers kwamen uit bijna alle Limburgse gemeenten. Alleen in Brunssum waren er geen deelnemers, maar hier waren ook maar 8 bedrijven aangeschreven. De meeste deelnemers zijn afkomstig uit de gemeenten Horst aan de Maas (113x), gevolgd door Leudal (80x) en Peel en Maas (75x). In Horst aan de Maas is ook de grootste gezamenlijke hoeveelheid middelen opgehaald: 3.796 kg.
6. Het meeste middel is afgevoerd door de sector akkerbouw (5.963 kg, 281 deelnemers), gevolgd door glasteelt (4.956 kg, 77 deelnemers). De hoogste respons op de oproep tot deelname was in de boomteelt (39%), gevolgd door de fruitteelt (35%), akkerbouw (32%) en glasteelt (29%).
7. De volgende middelen staan in de Top 10 meest opgehaalde middelen (gerangschikt op afnemende hoeveelheid): 'onbekend' (geen of onleesbaar etiket), Malathion 50%, Eupareen-M, Thiram stuifpoeder, Sumico, Avadex BW, Brabant koperoxychloride, Sumislex, Luxan Zineb stuifpoeder, Temik 10G Gypsum.
8. De volgende werkzame stoffen staan in de Top 10 qua hoeveelheid (gerangschikt op afnemende hoeveelheid): tolylfluanide, carbendazim, zwavel, formaldehyde, minerale olie, malathion, simazin, thiram, isoproturon, linuron.
9. De Top 3 van type middelen dat het meest is afgevoerd bestaat uit: fungiciden (44%), herbiciden (30%) en insecticiden (14%). Daarnaast zijn er onder andere nog hulpmiddelen (bijv. uitvloeiërs), groeiregulatoren en middelen tegen algen afgevoerd.

5.2

Aanbevelingen

1. Om laagdrempelig middelinname voor de lange termijn te realiseren is het belangrijk om in Limburg, en in heel Nederland, te zorgen voor een gelijk speelveld. Voor alle agrariërs en loonwerkers dezelfde inlevermogelijkheden en kosten. Aan deze optimalisatieslag wordt gewerkt en deze nazomer is hierover een bijeenkomst met alle betrokken actoren. De provincie en WL is uitgenodigd, dit biedt een kans om de ervaringen in Limburg te delen. Mocht er geen beter inleversysteem komen, dan verdient het aanbeveling om deze actie bijvoorbeeld over 5 jaar te herhalen.
2. We adviseren alle Limburgse agrariërs en loonwerkers om zelf of samen met hun gewasbeschermingsmiddelenadviseur jaarlijks de middenkast te checken. Dit kan door de toelatingsnummers van de middelen te controleren in de toelatingendatabank van het Ctgb (<https://toelatingen.ctgb.nl>).
3. We adviseren de gewasbeschermingsdistributeurs om jaarlijks de middenkast van hun klanten te controleren op niet meer toegelaten middelen. Veel distributeurs doen dit al. Dit is een extra service richting de klant.
4. We adviseren de provincie Limburg en gewasbeschermingsorganisaties om de noodzaak van kleinere verpakkingen van 1 of 3 liter bij de industrie aan te kaarten. In kleine teelten (bijv. boomkwekerij) of door agrariërs met een relatief klein areaal worden lage hoeveelheden bestrijdingsmiddelen toegepast. Sommige middelen zijn echter alleen verkrijgbaar in grote verpakkingen van 5 à 10 liter of kilogram.
5. Er is behoefte aan een app of website om snel te kunnen zien of gewasbeschermingsmiddelen nog toegelaten zijn, ook specifiek in grondwaterbeschermingsgebieden. De database van het Ctgb voorziet niet in deze laatste behoefte.

Bijlagen

Bijlage 1 Bezemkaarten per sector (alleen eerste pagina)

OOK U DRAAGT BIJ AAN SCHOON WATER!

U haalt vandaag de 'bezem' door de middenkast. Met dit project willen Provincie Limburg en Waterschap Limburg het inleveren van niet meer toegelaten en verouderde gewasbeschermingsmiddelen makkelijker maken. Er komen helaas nog teveel middelen in het sloot- en grondwater terecht. Het is belangrijk deze emissie te verminderen. Voor behoud van een effectief middelenpakket én voor een goede waterkwaliteit. Op deze kaart staan tips om emissie naar het grond- en oppervlaktewater te verminderen. Wat kunt u doen om bij te dragen aan schoon water?

LET OP IN GRONDWATERBESCHERMINGSGEBIEDEN

Het grondwater in grondwaterbeschermingsgebieden wordt gebruikt als bron voor drinkwater. Daarom is de toepassing van middelen met een groot risico op uitspoeling naar het grondwater verboden in deze gebieden. Kijk goed op het etiket ( ) of raadpleeg uw adviseur om na te gaan welke middelen niet zijn toegestaan.

PREVENTIE: DE BASIS OP ORDE

Voor het poten of zaaien kunt u al maatregelen nemen om emissie te verminderen. Denk aan een ruime vruchtrotatie (minstens 1:4) en aan de keuze voor resistente rassen. Daarnaast is de juiste pH-waarde van de grond belangrijk voor de gewasontwikkeling en -opbrengst. Kies ook zorgvuldig de juiste aaltjesstrategie; pas niet standaard granulaat toe en zet groenbemesters in om aaltjes te bestrijden. Kijk voor hulp bij het bepalen van uw strategie op <http://www.aaltjesschema.nl>

WAAR MOGELIJK MECHANISCH

Mechanische onkruidbestrijding is de laatste jaren sterk doorontwikkeld. Vooral GPS-technieken zorgen ervoor dat u vlot kunt schoffelen of eggen, zonder het gewas te beschadigen. U kunt bijvoorbeeld de aardappelruggen eggen in het witte draden stadium van het onkruid. En tussen de ruggen kunt u schoffelen. Eggen of schoffelen kan goed in bieten, maïs en aardappelen voordat het gewas sluit. Door te schoffelen of te eggen wordt de grond ook belucht. Ook kunt u groenbemesters mechanisch onderwerpen.

OOK U DRAAGT BIJ AAN SCHOON WATER!

U haalt vandaag de 'bezem' door de middenkast. Met dit project willen Provincie Limburg en Waterschap Limburg het inleveren van niet meer toegelaten en verouderde gewasbeschermingsmiddelen makkelijker maken. Er komen helaas nog teveel middelen in de sloot- en grondwater terecht. Het is belangrijk deze emissie te verminderen. Voor behoud van een effectief middelenpakket én voor een goede waterkwaliteit. Op deze kaart staan tips om emissie naar het grond- en oppervlaktewater te verminderen. Wat kunt u doen om bij te dragen aan schoon water?

LET OP IN GRONDWATERBESCHERMINGSGEBIEDEN

Het grondwater in grondwaterbeschermingsgebieden wordt gebruikt als bron voor drinkwater. Daarom is de toepassing van middelen met een groot risico op uitspoeling naar het grondwater verboden in deze gebieden. Kijk goed op het etiket (☞) of raadpleeg uw adviseur om na te gaan welke middelen niet zijn toegestaan.

AALTJESBESTRIJDING ZONDER CHEMIE

Laat bij twijfel uw grond onderzoeken op de aanwezigheid van aaltjes (bijv. omdat voorgaande teelt een aaltjesgevoelig gewas was). Als er te veel aaltjes in de grond zitten pas dan niet standaard granulaat toe maar overweeg een chemievrije methode. Bekijk ook om welke soort aaltjes het gaat en of het een bedreiging vormt voor uw bollen(teelt).

TAGETES

Tagetes (afrikaantjes) bestrijdt als groenbemester ook het schadelijke wortelstee-aaltje (Pp-aaltje). Tagetes is vorstgevoelig, zaai daarom niet voor 10 mei. Laat Tagetes, voor een effectieve bestrijding, minimaal drie maanden staan. Het kan in principe direct ingezaaid worden nadat de tulpen medio juli gerooid worden. Wel moet het dan niet gaan vriezen in oktober. Zorg voor een fijn en schoon zaaibed (spitmachine heeft voorkeur boven ploegen) en zaai niet te diep. De doding van aaltjes gebeurt wanneer de plant bloeit. Houdt het perceel vrij van andere onkruiden. Aaltjes kunnen zich namelijk op onkruidwortels vermeerderen. De werking is vergelijkbaar met metam-natrium: afrikaantjes kunnen Pp-aaltjes met meer dan 90% reduceren. De meerkosten t.o.v. een graangewas + metam-natriumbehandeling zijn €450,-/ha.

Naast Tagetes zijn enkele andere groenbemesters ook geschikt voor aaltjesbestrijding. Zo zijn bladrammenas en gele mosterd effectief tegen het witte en gele bietencysteaaltje. Voor meer informatie zie www.aaltjesschema.nl

BIOLOGISCH MIDDEL

Nematar is een biologisch middel op basis van kruidenextract (o.a. knoflook). Het heeft een werende werking tegen Pp-aaltje. Het kan als korrel of granulaat in het plantbed worden ingewerkt en later in de teelt gespoten worden. In de proeftuin Zwaagdijk zijn goede resultaten behaald.

ONTSMETTINGSTECHNIEKEN ZONDER CHEMIE

ECA-systemen (Electro Chemical Activated) produceren door middel van elektrolyse van water en zouten een desinfectiemiddel. Dat desinfectiemiddel doodt pathogenen in proceswater, waaronder PIAMV-virus. Er zijn verschillende aanbieders.

Met UV-licht kunt u ook pathogenen bestrijden. Dit kan zowel op de buitenkant van de bol (wortels) als in het spoelwater (sterkere lamp), mits het water niet te troebel is vanwege voldoende doordringen van de lichtstralen. Er zijn verschillende aanbieders.

OOK U DRAAGT BIJ AAN SCHOON WATER!

U haalt vandaag de 'bezem' door de middenkast. Met dit project willen Provincie Limburg en Waterschap Limburg het inleveren van niet meer toegelaten en verouderde gewasbeschermingsmiddelen makkelijker maken. Er komen helaas nog teveel middelen in de sloot- en grondwater terecht. Het is belangrijk deze emissie te verminderen. Voor behoud van een effectief middelenpakket én voor een goede waterkwaliteit. Op deze kaart staan tips om emissie naar het grond- en oppervlaktewater te verminderen. Wat kunt u doen om bij te dragen aan schoon water?

LET OP IN GRONDWATERBESCHERMINGSGEBIEDEN

Het grondwater in grondwaterbeschermingsgebieden wordt gebruikt als bron voor drinkwater. Daarom is de toepassing van middelen met een groot risico op uitspoeling naar het grondwater verboden in deze gebieden. Kijk goed op het etiket ( ) of raadpleeg uw adviseur om na te gaan welke middelen niet zijn toegestaan.

PREVENTIE: DE BASIS OP ORDE

Met de juiste preventieve maatregelen kunt u ziekten en plagen voorkomen en daarmee het middelengebruik en de emissie verminderen. Kies voor gezond en afgehard uitgangsmateriaal en de juiste teeltomstandigheden. Met een gezonde bodemstructuur en een uitgekende bemesting zorgt u voor geleidelijke groei en een sterker gewas dat beter bestand is tegen ziekten en plagen. Zorg ook bij containerteelt voor een goede ontwatering en goede potgrond. Overweeg ook de toepassing van plantversterkers en bodemverbeteraars. Kies zorgvuldig de juiste aaltjesstrategie; zet bij voorkeur groenbemesters in om aaltjes te bestrijden. Verder is een goede bedrijfshygiëne van belang. Voer zieke planten tijdig af.

WAAR MOGELIJK MECHANISCH

De ontwikkelingen in het mechanisch bestrijden van onkruid in de boomkwekerij gaan snel. Een belangrijke ontwikkeling, ook gezien het beperkte chemische middelenpakket. Zo kunt u met een verhoogde schoffel door hogere rijaanplant rijden dan met een reguliere schoffel. Een andere - voor de boomteelt nieuwe techniek - is de onkruidbrander. Een Brabantse teler maakte de brander geschikt voor de boomteelt. Voor een demonstratiefilmpje zie YouTube, zoek op 'onkruidbrander'. Voor meer informatie zie <http://bit.ly/1RkiB3i>

Een andere voor de boomteelt nieuwe techniek - die het probleem van onkruid in de rij oplost - is een pneumatische schoffel. Elke schoffel is aan de uiteinden uitgerust met twee ventielen die lucht naar links en rechts blazen. Een "luchtmes" dat - ter hoogte van de schoffelmessen - net onder het aardoppervlak snijdt. Jonge onkruiden worden ontworteld, komen bloot te liggen en drogen uit. De aanplant ondervindt geen schade. Voor meer informatie zie <http://bit.ly/1LnUZf2>

OOK U DRAAGT BIJ AAN SCHOON WATER!

U haalt vandaag de 'bezem' door de middenkast. Met dit project willen Provincie Limburg en Waterschap Limburg het inleveren van niet meer toegelaten en verouderde gewasbeschermingsmiddelen makkelijker maken. Er komen helaas nog teveel middelen in de sloot- en grondwater terecht. Het is belangrijk deze emissie te verminderen. Voor behoud van een effectief middelenpakket én voor een goede waterkwaliteit. Op deze kaart staan tips om emissie naar het grond- en oppervlaktewater te verminderen. Wat kunt u doen om bij te dragen aan schoon water?

LET OP IN GRONDWATERBESCHERMINGSGEBIEDEN

Het grondwater in grondwaterbeschermingsgebieden wordt gebruikt als bron voor drinkwater. Daarom is de toepassing van middelen met een groot risico op uitspoeling naar het grondwater verboden in deze gebieden. Via de 'Grondwater App' van Waterleiding Maatschappij Limburg kunt u zien of uw percelen in een grondwaterbeschermingsgebied zitten. Kijk in dat geval goed op het etiket ( ) of raadpleeg uw adviseur om na te gaan welke middelen niet zijn toegestaan.

KIES VOOR MINDER BELASTENDE MIDDELEN

Gewasbeschermingsmiddelen hebben een verschillende milieubelasting. Hoge milieubelasting komt bijvoorbeeld omdat middelen traag afbreken en makkelijk uitspoelen. Bij veel ziekten en plagen heeft u keuze uit veel verschillende middelen. Op www.milieumeetlat.nl kunt u de milieubelasting van middelen onderling vergelijken.

BIOLOGISCHE BESTRIJDING

Tegen een aantal ziektes en plagen zijn biologische alternatieven beschikbaar. Zo is kalkmelk effectief tegen o.a. vruchtboomkanker en Surround (keolineklei) tegen peregbladvlo. Feromoonverwarring en het Cidia pomonella granulose virus zijn in te zetten tegen fruitmot. Kaliumzouten van vetzuren werken tegen een groot aantal plagen. In de lange bewaring kan het biologische schimmelbestrijdingsmiddel Boniprotect worden gebruikt in plaats van middelen als Captan en Bellis. Tegen onkruid zijn veel mechanische alternatieven beschikbaar, zoals schoffelen, eggen en heet water. Deze zijn zowel tussen de rijen als in de rij beschikbaar.

EMISSIEREDUCERENDE SPUITTECHNIEK

Drift is nog steeds een belangrijke oorzaak van emissie naar het oppervlaktewater. Technieken als Venturidoppen, de Wannerspuit en spuiten met variabele luchtondersteuning verminderen drift sterk, terwijl het spuitresultaat er in veel gevallen op vooruit gaat. Deze technieken zorgen voor een goede bladbedekking. Door de verhoogde effectiviteit is vaak middelreductie mogelijk (15-40%). Goed voor het milieu én uw portemonnee.

Voor meer info: www.toolboxwater.nl kaart 6 'Driftreductie in de Fruitteelt'.

OOK U DRAAGT BIJ AAN SCHOON WATER!

U haalt vandaag de 'bezem' door de middenkast. Met dit project willen Provincie Limburg en Waterschap Limburg het inleveren van niet meer toegelaten en verouderde gewasbeschermingsmiddelen makkelijker maken. Er komen helaas nog teveel middelen in de sloot- en grondwater terecht. Het is belangrijk deze emissie te verminderen. Voor behoud van een effectief middelenpakket én voor een goede waterkwaliteit. Op deze kaart staan tips om emissie naar het grond- en oppervlaktewater te verminderen. Wat kunt u doen om bij te dragen aan schoon water?

LET OP IN GRONDWATERBESCHERMINGSGEBIEDEN

Het grondwater in grondwaterbeschermingsgebieden wordt gebruikt als bron voor drinkwater. Daarom is de toepassing van middelen met een groot risico op uitspoeling naar het grondwater verboden in deze gebieden. Kijk goed op het etiket ( ) of raadpleeg uw adviseur om na te gaan welke middelen niet zijn toegestaan.

BELANG VAN GOEDE BEDRIJFSHYGIËNE

Ziet u nog kans voor verbetering? Bij geïntegreerde teelt en een gezond gewas hoort goede bedrijfshygiëne:

- » Reinig en ontsmet regelmatig vloeren en opstanden, zeker nadat zich een aantasting heeft voorgedaan;
- » Ontsmet teeltgoten, leidingen en andere delen van het systeem die u niet vervangt bij teeltwisseling;
- » Voorkom dat uw systemen lekken en controleer dit regelmatig;
- » Ontsmet en maakt u regelmatig uw machines, gereedschap en injectiespuiten schoon? Dit voorkomt verspreiding van aantasters;
- » Hergebruik geen grond of ander substraat;
- » Voorkom 'hobbyhoekjes' en kamerplanten in de kas;
- » Hemelwateropvang bepaalt de kwaliteit van het gietwater. Voldoende water van goede kwaliteit maakt dat u minder hoeft te lozen;
- » Mensen spelen een belangrijke rol in verspreiden van ziekten en plagen. Kies een slimme werkvolgorde, bijv. eerst het gezonde gewas verzorgen en daarna het aangetaste gewas. En maak bijv. één werknemer verantwoordelijk voor een aangetast gewas.

SCHONE START: VOORKOM EMISSIE TIJDENS GROTE SCHOONMAAK

Voor het begin van een nieuwe teeltperiode kunt u een grote schoonmaak houden. Als u de binnenkant van de kas reinigt met water, mag dat de bodem intrekken. Haal hiervoor het grondfolie weg. Heeft u schoonmaakmiddelen toegevoegd aan het water? Dan moet u het water opvangen en op de riolering lozen. Een schone start begint bij een schoon watersysteem. Als u de vuilwatersilo's reinigt, mag u het waswater niet spuien, omdat het meststoffen en middelen kan bevatten. Lozing op het riool is wel toegestaan. Probeer middelen zo efficiënt mogelijk in te zetten, voeg geen middel toe vlak voor de grote schoonmaak of het spuien. Vier weken voor lozen ook geen middel meer aanbrengen in het wortelmilieu.

NB: vanaf 1 januari 2018 moet het afvalwater dat gewasbeschermingsmiddelen bevat voor lozen op het riool of oppervlaktewater voor ten minste 95% gezuiverd worden van werkzame stoffen.

www.glastuinbouwwaterproof.nl/zuiveringsplicht/

www.glastuinbouwwaterproof.nl/nieuws/overzicht-regelgeving-zuivering-restwaterstromen/

OOK U DRAAGT BIJ AAN SCHOON WATER!

U haalt vandaag de 'bezem' door de middenkast. Met dit project willen Provincie Limburg en Waterschap Limburg het inleveren van niet meer toegelaten en verouderde gewasbeschermingsmiddelen makkelijker maken. Er komen helaas nog teveel middelen in de sloot- en grondwater terecht. Het is belangrijk deze emissie te verminderen. Voor behoud van een effectief middelenpakket én voor een goede waterkwaliteit. Op deze kaart staan tips om emissie naar het grond- en oppervlaktewater te verminderen. Wat kunt u doen om bij te dragen aan schoon water?

LET OP IN GRONDWATERBESCHERMINGSGEBIEDEN

Het grondwater in grondwaterbeschermingsgebieden wordt gebruikt als bron voor drinkwater. Daarom is de toepassing van middelen met een groot risico op uitspoeling naar het grondwater verboden in deze gebieden. Kijk goed op het etiket (☠) of raadpleeg uw adviseur om na te gaan welke middelen niet zijn toegestaan.

LVS-LANS

Laag Volume strooisystemen (LVS) werken met een strooischijf in plaats van een spuitdop. De schijf zorgt voor uniforme, vrij grove druppels die niet gevoelig zijn voor drift. Het middel wordt egaal verdeeld, met een minimale hoeveelheid water. De lans is leverbaar in diverse werkbreedtes van 10 tot 120 cm en kan pleksgewijs, in stroken of op grote oppervlakten worden toegepast. Als rugspuit heeft de LVS-lans het grote voordeel dat u met veel minder gewicht loopt. Door optimale bedekking en minimale drift kunt u tot 50-75% op herbiciden besparen en worden grond- en oppervlaktewater minder belast.

MECHANISCHE ONKRUIDBESTRIJDING

Als uw perceel niet te groot is, zou u voor niet-chemische technieken kunnen gaan. Zo zijn er onkruidbranders, stomers en (mechanische) onkruidborstels.

U kunt het overzicht vinden op <http://bit.ly/2fB0ezB>

Voor een groter perceel kunt u kiezen voor een schoffelmachine voor achter de trekker. Deze zijn vaak ook tweedehands te krijgen.

OOK U DRAAGT BIJ AAN SCHOON WATER!

U haalt vandaag de 'bezem' door de middenkast. Met dit project willen Provincie Limburg en Waterschap Limburg het inleveren van niet meer toegelaten en verouderde gewasbeschermingsmiddelen makkelijker maken. Er komen helaas nog teveel middelen in de sloot- en grondwater terecht. Het is belangrijk deze emissie te verminderen. Voor behoud van een effectief middelenpakket én voor een goede waterkwaliteit. Op deze kaart staan tips om emissie naar het grond- en oppervlaktewater te verminderen. Wat kunt u doen om bij te dragen aan schoon water?

LET OP IN GRONDWATERBESCHERMINGSGEBIEDEN

Het grondwater in grondwaterbeschermingsgebieden wordt gebruikt als bron voor drinkwater. Daarom is de toepassing van middelen met een groot risico op uitspoeling naar het grondwater verboden in deze gebieden. Kijk goed op het etiket (🌊) of raadpleeg uw adviseur om na te gaan welke middelen niet zijn toegestaan.

BESTRIJD OOIEVAARSBEK ALLEEN WAAR NODIG

Vaak worden terbutylazine bevattende middelen (e.g. Akris, Calaris en Gardo Gold) standaard aan de maismiddelenmix toegevoegd. Dat is jammer, want het middel is alleen nodig voor de bestrijding van ooievaarsbek en zorgt wel voor hoge milieubelasting. De stof wordt regelmatig in normoverschrijdende concentraties in het water aangetroffen. In een jong groeistadium kan ooievaarsbek ook aangepakt worden met bijvoorbeeld Dual Gold of Frontier (deze bodemherbiciden zijn op zandgrond effectief, op veen veel minder). Dus gebruik geen terbutylazine als uw klant geen last heeft van ooievaarsbek. Zie ook <http://bit.ly/terbut> voor meer informatie.

WAAR MOGELIJK MECHANISCH

Mechanische onkruidbestrijding is de laatste jaren sterk doorontwikkeld. Vooral GPS-technieken zorgen ervoor dat u vlot kunt schoffelen of eggen, zonder het gewas te beschadigen. U kunt bijvoorbeeld de aardappelruggen eggen in het witte draden stadium van het onkruid. En tussen de ruggen kunt u schoffelen. Eggen of schoffelen kan goed in bieten, mais en aardappelen voordat het gewas sluit. Door te schoffelen of te eggen wordt de grond ook belucht. Ook kunt u groenbemesters mechanisch onderwerken.

DE CHAUFFEUR BEPAALT DE DRIFT

De rijsnelheid, waterhoeveelheid, boomhoogte, spuittechniek en spuitdop bepalen samen de drift. Al deze factoren worden in hoge mate bepaald door de chauffeur. Hoe groot de invloed van deze factoren is, kunt u zien op www.spuitedoppenkeuze.nl. De site helpt u, bij uw specifieke situatie, de juiste dop te kiezen.

BEZEMKAART VEEHOUDERIJ

OOK U DRAAGT BIJ AAN SCHOON WATER!

U haalt vandaag de 'bezem' door de middenkast. Met dit project willen Provincie Limburg en Waterschap Limburg het inleveren van niet meer toegelaten en verouderde gewasbeschermingsmiddelen makkelijker maken. Er komen helaas nog teveel middelen in de sloot- en grondwater terecht. Het is belangrijk deze emissie te verminderen. Voor behoud van een effectief middenpakket én voor een goede waterkwaliteit. Op deze kaart staan tips om emissie naar het grond- en oppervlaktewater te verminderen. Wat kunt u doen om bij te dragen aan schoon water?

LET OP IN GRONDWATERBESCHERMINGSGEBIEDEN

Het grondwater in grondwaterbeschermingsgebieden wordt gebruikt als bron voor drinkwater. Daarom is de toepassing van middelen met een groot risico op uitspoeling naar het grondwater verboden in deze gebieden. Kijk goed op het etiket of raadpleeg uw adviseur om na te gaan welke middelen niet zijn toegestaan.

GRASLANDBEHEER: VOORKOM BESPUITINGEN

Bij optimaal graslandbeheer is vrijwel elke bespuiting overbodig. Beoordeel daarom uw grasmat regelmatig. Een handig hulpmiddel hiervoor is de Grasland APK app van Innoseeds. Deze helpt bij de herkenning van goede en slechte grassen en onkruiden. Als u de APK doet, krijgt u advies over het beste beheer van uw percelen. Doorzaaien levert een dichte grasmat en geleidelijke verjonging van uw grasland. Een dichte grasmat is het beste middel tegen onkruiden en bij doorzaaien profiteert u altijd van de nieuwste en meest productieve grasrassen. Blijft onkruid een probleem? Zorg dan voor tijdige graslandvernieuwing, bijvoorbeeld door maïsteelt of door te ruilen met een akkerbouwer. Vruchtwisseling is een remedie tegen ritnaalden en emelten. Wissel maaien en beweiden af. Bloten aan het einde van groeiseizoen vergroot de kans op uitdroging van emelten. Bij kort gras zijn de overlevingskansen van emelten ook lager dan bij lang gras.

MAÏSLAND: VOORKOM SCHIMMELS

Bij een vruchtwisseling van minstens 1:3 heeft u veel minder last van bladvlekken en stengelrot (fusarium). Deze schimmels overwinteren in gewasresten. Ook de rassenkeuze bepaalt hoe gevoelig uw gewas is. Kies rassen met een resistentie van minstens 8,5 op stengelrot en bladvlekken op de rassenlijsten. Een iets lagere opbrengst kan toch een hoger saldo opleveren, omdat u een bespuiting uitspaart.

KIES VOOR MINDER BELASTENDE MIDDELEN

Gewasbeschermingsmiddelen hebben een verschillende milieubelasting. Hoge milieubelasting komt bijvoorbeeld omdat middelen traag afbreken en makkelijk uitspoelen. Bij veel ziekten en plagen heeft u keuze uit verschillende middelen.

Op www.milieumeetlat.nl kunt u de milieubelasting van middelen onderling vergelijken. Onder 'gratis downloads' vindt u Milieubelastingskaarten. Hierop kunt u, per gewas en per bestrijding, eenvoudig zien welk middel het minst milieubelastend is.

Middel	Milieubelasting (0-10)					
	Water	Grondwater	Luft	Plant	Dier	Mens
Allyp	1	2	3	4	5	6
Allyp 2	1	2	3	4	5	6
Allyp 3	1	2	3	4	5	6
Allyp 4	1	2	3	4	5	6
Allyp 5	1	2	3	4	5	6
Allyp 6	1	2	3	4	5	6
Allyp 7	1	2	3	4	5	6
Allyp 8	1	2	3	4	5	6
Allyp 9	1	2	3	4	5	6
Allyp 10	1	2	3	4	5	6
Allyp 11	1	2	3	4	5	6
Allyp 12	1	2	3	4	5	6
Allyp 13	1	2	3	4	5	6
Allyp 14	1	2	3	4	5	6
Allyp 15	1	2	3	4	5	6
Allyp 16	1	2	3	4	5	6
Allyp 17	1	2	3	4	5	6
Allyp 18	1	2	3	4	5	6
Allyp 19	1	2	3	4	5	6
Allyp 20	1	2	3	4	5	6

Bijlage 2 Directe mailing

<Aan geadresseerde>

Onderwerp: Bezem door de middenenkast in Limburg 2017-2018
Datum: 8 december 2017

Geachte heer/mevrouw,

De Provincie Limburg en Waterschap Limburg zetten samen hun schouders onder de aanpak van de bestrijding van gewasbeschermingsmiddelen in het grond- en oppervlaktewater. Door middel van deze actie willen wij u de gelegenheid bieden om gewasbeschermingsmiddelen, die u niet meer gebruikt, in te leveren om te voorkomen dat deze in het milieu terecht komen.

Heeft u middelen in de kast staan waarvan de toelating is vervallen? Neem dan kosteloos deel aan de actie 'Bezem door de middenenkast Limburg!' Maak gebruik van deze mogelijkheid om (resten van) oude middelen in te leveren. Van 1 december 2017 t/m 30 maart 2018 vindt de actie 'Bezem door de middenenkast Limburg' plaats. Met deze actie bieden we u als agrariër de mogelijkheid om gewasbeschermingsmiddelen die niet (meer) zijn toegelaten in te leveren. De actie is eenvoudig, kosteloos en anoniem. De bezemactie is mogelijk gemaakt door Provincie Limburg en Waterschap Limburg. Het Centrum voor Landbouw en Milieu (CLM) voert de bezemactie uit.

Voor wie bedoeld?

De bezemactie is bedoeld voor alle agrarische bedrijven in Limburg. Grote of kleine bedrijven, in alle sectoren, actief of gestopt. U kunt altijd meedoen!

Waarom?

Zorgvuldig omgaan met gewasbeschermingsmiddelen hoort bij goed en maatschappelijk verantwoord ondernemerschap. De agrarische sector heeft geïnvesteerd in verbeterde spuittechnieken en andere bestrijdingsmethoden. Ze gaat doelbewuster om met gewasbeschermingsmiddelen waardoor milieuwinst wordt geboekt. Ondanks alle inspanningen die de landbouw heeft geleverd, treffen we nog steeds middelen aan in grond- en oppervlaktewater. Via het uitvoeren van projecten, die gericht zijn op het verminderen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen door de landbouw, bedrijven en particulieren, proberen we de waterkwaliteit te verbeteren.

Hoe werkt het?

U kunt zich via de website (www.bezemdoordemiddenenkast.nl) of via de papieren antwoordkaart (zie bijlage bij deze brief) aanmelden. Binnen een maand na uw aanmelding neemt een gewasbeschermingsmiddelen-adviseur contact met u op om een bedrijfsbezoek in te plannen. U kunt aangeven of u een voorkeur heeft voor een bepaalde gewasbeschermingsmiddelen-organisatie; zoals uw vertrouwde adviseur. Tijdens het bezoek krijgt u ook voorlichting om de emissie van gewasbeschermingsmiddelen te verminderen.

Tijdens het bezoek bekijkt u samen met de adviseur de middenenkast. Met de CLM-bezemtool kan de adviseur, op basis van het toelatingsnummer, snel zien of het middel nog is toegelaten of niet. De middelen die afgevoerd worden zet u apart in de middenenkast.

Binnen maximaal 8 weken na het bezoek komt een erkende afvalinzamelaar bij u op het bedrijf de middelen kosteloos ophalen. Van de adviseur krijgt u een zogenaamde bezembon, waarop de middelen en het aantal kilogram dat u gaat afvoeren wordt opgeschreven. Dit is het bewijs dat u meedoet aan de bezemactie.

Afstemming met controlerende instanties

Om te voorkomen dat de bezemactie en controles door handhavende instanties elkaar kruisen, stemmen we dit af met NVWA, RUD en waterschappen.

Aanmelden vóór 16 februari via website of antwoordkaart

De actie loopt van 15 december 2017 t/m 30 maart 2018. We verzoeken u om zich aan te melden vóór 16 februari 2018. Aanmelden kan op twee verschillende manieren.

Bij voorkeur aanmelden via de website: www.bezemdoordemiddelenkast.nl/limburg

Aanmelden kan:

1. Door u op te geven via de website: www.bezemdoordemiddelenkast.nl/limburg
2. Door bijgevoegde antwoordkaart in te vullen en op te sturen.

Binnen een maand na aanmelding neemt een adviseur met u contact op om een afspraak in te plannen.

Meer informatie

Heeft u vragen, opmerkingen of twijfelt u over deelname? Kijk op www.bezemdoordemiddelenkast.nl of bel de Bezemfoon op 0345-470747

Hoogachtend,

Daan Prevoo, Gedeputeerde Energie, Duurzaamheid en Wonen
Hubert Mackus, gedeputeerde Groen, Landbouw, Infra, Rail en Monumenten
Har Frenken, Portefeuillehouder Watersysteem, Waterschap Limburg

Bijlage: antwoordkaart

ANTWOORDKAART: hierbij meld ik mij aan voor 'Bezem door de middenkast Limburg'.

Bedrijfsnaam:

.....

Type bedrijf:

.....

Kies uit: akkerbouw, bollenteelt, boomteelt, fruitteelt, glastuinbouw, loonwerk, veehouderij, hobbyboer, overige.

Mijn voorkeur gaat uit naar een bezoek door een adviseur van:

☐ Agrea	☐ Mertens
☐ Agrifirm	☐ Steins gewasverzorging
☐ Alliance	☐ Vitelia Agrocultuur
☐ Delphy	☐ Anders, namelijk:.....
☐ Horticoop	☐ Geen voorkeur
☐ Huntjens BV	

Straat + huisnr. bedrijf: .....

Postcode + plaats bedrijf: .....

Voor- + achternaam contactpersoon: .....

E-mail: .....

Telefoonnummer: .....

Evt. opmerking: .....

Deze kaart kunt u in een enveloppe (voorzien van postzegel) opsturen naar:

CLM
Postbus 62
4100 AB Culemborg

Bezem door de middenkast in Limburg wordt uitgevoerd in opdracht van Provincie Limburg en Waterschap Limburg. De uitvoering vindt plaats door CLM Onderzoek en Advies, in samenwerking met de verschillende gewasbeschermingsorganisaties.

provincie limburg

Bijlage 3 Aanmelding op website

Aanmelding Bezemactie Limburg

Bedrijfsnaam *

Type bedrijf: *

Maak uw keuze ▾

Mijn voorkeur gaat uit naar een bezoek door een gewasbeschermingsadviseur van: *

- Agrea
- Agrifirm
- Agrizo Nederland BV
- Alliance
- Delphy
- Horticoop
- Huntjens BV
- Mertens
- Royal Brinkman
- Steins gewasverzorging
- Vitelia Agrocultuur
- Geen voorkeur
- Anders, nl...

Voornaam: * **Achternaam: ***

Straatnaam + huisnr. *

LET OP: adres van uw bedrijf gebruiken.

Postcode * **Woonplaats *** **Dit ligt in de gemeente:**

1234 AA

E-mail *

Telefoonnummer *

Eventuele opmerkingen:

Formulier verzenden

Bijlage 4 Berichten op websites van de handel

Over de coöperatie | Vestigingen | Contact | **INLOGGEN MIJN HORTICOOP** NL

HORTICOOP
SAMEN GROEIEN

GEWASBESCHERMING | MESTSTOFFEN | BEDRIJFSBEHOEFTES | POTTEN EN TRAYS | SUBSTRATEN | TECHNICAL SERVICES | ADVIES EN DIENSTEN

Home / Nieuws / 'Bezem door de middenkast' in Noord-Holland en Limburg

'BEZEM DOOR DE MIDDELENKAST' IN NOORD-HOLLAND EN LIMBURG

Gepubliceerd in Algemeen | Afdrukken

Contact **HORTICOOP**
Vragen? Stuur een e-mail of bel 010 - 524 16 00.
Of vul ons contactformulier in

STEL EEN VRAAG

-- Kies uw onderwerp --
Bedrijfsnaam / klantnummer
Uw naam
Uw emailadres
Uw telefoonnummer
Uw vraag

VERSTUUR

TWEETS

Horticoop doet mee aan de actie 'Bezem door de Middenkast'. Met deze actie kunt u als teler in Noord-Holland en Limburg kosteloos, anoniem en laagdrempelig uw restanten gewasbeschermingsmiddelen laten ophalen.

De acties worden gecombineerd door CLM. Het initiatief en de financiering komen van provincie en/of een waterschap. In Noord-Holland is dit het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en in Limburg zijn dit de provincie en Waterschap Limburg. Als Horticoop ondersteunen wij de actie van harte. We zullen onze klanten bezoeken die zich hiervoor aanmelden.

De bezemactie is bedoeld voor alle agrarische bedrijven in geheel Limburg, én in zeven gemeenten in Noord-Holland (Opmeer, Medemblik, Enkhuizen, Stede Broec, Drechterland, Koggenland en Beemster). Grote of kleine bedrijven, in alle sectoren, actief of gestopt. U kunt altijd meedoen.

Looptijd en aanmelden

De 'bezemacties' vinden plaats tussen 1 december t/m 30 maart 2018. Gelieve u uiterlijk aan te melden voor 15 februari 2018.

Hoe werkt het?

1. Aanmelden
Voor de telers in Limburg: u meldt zich aan via www.bezemdoordemiddenkast.nl/limburg/
Voor de telers in de bovengenoemde gemeenten in Noord-Holland: u stuurt een email naar bezemnoordholland@clm.nl, of u retourneert de door CLM aan u toegestuurde antwoordkaart.

2. Bedrijfsbezoek inplannen
Na aanmelding neemt een gewasbeschermingsmiddelenadviseur van een deelnemende toeleverancier (bijv. Horticoop) telefonisch contact met u op. Dat gebeurt binnen 3 weken. In overleg wordt een bedrijfsbezoek ingepland. Als u hebt aangegeven voorkeur te hebben voor Horticoop, dan wordt u gebeld door iemand van Horticoop Advies.

085-4858999 | Nieuws | Evenementen | Downloads | Werken bij Agrea | Partners | Contact

agrea Over Agrea | Tuinbouw | Akkerbouw | Ruwvoer | Fruit | Loonwerk | Advies

Bezem door de middenkast Limburg 2017 / 2018

Alle Limburgse agrariërs kunnen meedoen met de Bezemactie Limburg. Met deze actie kunt u kosteloos, anoniem en laagdrempelig uw restanten van gewasbeschermingsmiddelen laten ophalen door een erkend afvalverwerker bij u op het bedrijf. Ook wij ondersteunen de actie, we zullen onze klanten bezoeken die zich aanmelden. De bezemactie is

Bijlage 5 Bericht op website Cumela

 Vinden

Alle informatie

Home > Agrarisch loonwerk > Laat uw middenenkast opschonen

Laat uw middenenkast opschonen

> Afdrukken

23 januari 2018

Loonwerkers kunnen in een aantal regio's in Nederland hun middelenvoorraad laten controleren. Eventuele oude restanten kunnen vervolgens gratis worden afgevoerd. Via de actie 'Bezem door de middenenkast' kunnen agrariërs hun middenenkast laten controleren. Navraag door CUMELA Nederland bij CLM (met Delphy initiatiefnemer van de actie Bezem door de middenenkast) heeft opgeleverd dat ook agrarische loonbedrijven gebruik kunnen maken van deze actie.

In welke regio's is deze actie momenteel opengesteld?

Regio	Deelnemend gebied/ gemeenten	Actie mogelijk gemaakt door	Looptijd actie,
Gelderland-Oost	Alle gemeenten in het werkgebied van Waterschap Rijn en IJssel: Aalten, Arnhem, Berkelland, Bronckhorst, Doesburg, Doetinchem, Duiven, Lochem, Montferland, Oost Gelre, Oude IJsselstreek, Rheden, Rijnwaarden, Rozendaal, Westervoort, Winterswijk, Zevenaar en Zutphen.	Waterschap Rijn en IJssel en Provincie Gelderland	Aanmelden tot eind februari 2018, bezoeken tot en met maart 2018
Limburg	Geheel Limburg	Waterschap Limburg en Provincie Limburg	Aanmelden kan tot en met 23 februari 2018

Inloggen voor alle informatie

Gebruikersnaam

Wachtwoord Login

Onthoud mij

[> Hoe word ik lid?](#)

[> Wachtwoord vergeten?](#)

Bijlage 6 Oproep op website provincie en waterschap (WL)

provincie limburg [actueel](#) [loket](#) [onderwerpen](#) [bestuur](#) [over](#) [contact](#)

[home](#) > [actueel](#) > [nieuws](#) > ongebruikte gewasbeschermingsmiddelen kosteloos bij agrariërs opgehaald

Ongebruikte gewasbeschermingsmiddelen kosteloos bij agrariërs opgehaald

15 december 2017

De aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen in grond- en oppervlaktewater is in toenemende mate een probleem. Daarom kunnen agrariërs hun ongebruikte middelen tot 30 maart 2018 gratis laten ophalen. Met de actie 'Bezem door de middenkast Limburg' voorkomen de Provincie Limburg en Waterschap Limburg dat deze middelen in het milieu terecht komen. Deze preventieve actie scheelt mogelijke vervuiling van het milieu met risico's voor flora en fauna en alle bijkomende kosten.

Persoonlijke benadering

De agrariërs zijn via een mailing persoonlijk geïnformeerd. Zij kunnen zich aanmelden via de website www.bezemdoordemiddenkast.nl, waarna een adviseur een afspraak maakt. Gezamenlijk worden de aanwezige middelen gecheckt. De (restanten) bestrijdingsmiddelen worden bij het bedrijf opgehaald door een erkend afvalinzamelaar.

De actie is reeds in andere delen van het land succesvol uitgevoerd. In totaal zijn er bijna 37.000 kg gewasbeschermingsmiddelen ingeleverd.

 waterschap limburg

[Contact](#) [Actueel](#) [Over ons](#) [Bij u in de buurt](#) [Productencatalogus](#) [Educatie](#) [Belasting](#)

[Home](#) / [Bezem door de middenkast](#)

Bezem door de middenkast

Gepubliceerd op 15 december 2017

[→ Bezem door de middenkast](#)

Als agrariër heeft u wellicht niet-toegelaten bestrijdingsmiddelen in de kast staan. Veel agrariërs weten niet goed wat ze met deze middelen aan moeten. Het gebruik van niet-toegelaten middelen is verboden. Met als gevolg dat deze middelen maar blijven staan in de kast. Of erger: dat ze opgebruikt of geloosd worden. Dit kan zorgen voor een flinke milieubelasting van oppervlakte- en grondwater. Daarom kunt u weer eenvoudig, kosteloos en anoniem meedoen aan een nieuwe bezemactie.

Voor wie?

De bezemactie is bedoeld voor alle agrarische bedrijven in

Bijlage 7 Brief gedeputeerde

provincie limburg

Memo

Aan	Deelnemende gemeenten van de vereniging Afvalsamenwerking Limburg
Van	Daan Prevoo
Onderwerp	Bezem door de middenkast
Datum	31 oktober 2017

Geachte deelnemers van de vereniging Afvalsamenwerking Limburg,

Alhoewel afvalinzameling tot jullie taken behoort wil ik me bij deze tot jullie richten. Als gedeputeerde Energie, Duurzaamheid en Wonen ben ik ook verantwoordelijk voor de kwaliteit van ons grondwater en in het bijzonder het grondwater dat gebruikt wordt voor de productie van drinkwater. Graag wil ik jullie aandacht vragen voor het project Bezem door de Middenkast. Het project Bezem door de Middenkast wil agrarische ondernemers de mogelijkheid bieden om op een laagdrempelige manier gewasbeschermingsmiddelen die ze niet meer mogen of kunnen gebruiken in te leveren.

Zoals jullie bekend is, is er de regeling STORL. Via de STORL-regeling kunnen gemeenten een vergoedingsbijdrage krijgen voor het afvoeren van restanten. In 2016 heeft niet één Limburgse gemeente via de STORL een vergoeding aangevraagd. Dat is jammer want we willen voorkomen dat resten gewasbeschermingsmiddelen in het milieu komen en op die manier de kosten voor drinkwater hoger worden dan nodig is. Tijdens een onderzoek werden het afgelopen jaar in 30 van de 34 onderzochte grondwaterstandbuizen, gewasbeschermingsmiddelen aangetroffen. In 26 buizen lag de concentratie boven de norm!

De actie Bezem door de middenkast is eerder uitgevoerd in de provincies Zeeland en Drenthe. Daar werd de actie een succes omdat de ondernemers hun middelen laagdrempelig bij de plaatselijke milieustraten konden inleveren. Agrariërs kregen eerst een persoonlijk advies inzake oude/niet meer toegestane gewasbeschermingsmiddelen en konden deze vervolgens inleveren bij hun gemeente. In Drenthe is in 2016 gemiddeld 25 kg per agrariër ingeleverd!

We hebben jullie hulp hard nodig. We hopen dat net als in Zeeland en Drenthe alle gemeentes willen meedoen om samen van dit project een succes te maken. Een aantal gemeenten heeft al aangegeven hun milieustraat voor deze actie open te stellen en te gedogen dat agrarische ondernemers hun middelen éénmalig kunnen aanleveren. Ik hoop dat jullie je bij deze gemeenten aansluiten. Een berekening van CLM, die deze actie voor ons coördineert, laat zien dat het een gemeente gemiddeld €1.000,- aan verwerkingskosten kost. Het lijkt ons dat dat geen beletsel mag vormen voor deelname!

Mede namens het Waterschap Limburg,

met vriendelijke groet,

D.M.M.T. (Daan) Prevoo
Gedeputeerde Energie, Duurzaamheid en Wonen

CLM Onderzoek en Advies

Postadres

Postbus 62
4100 AB Culemborg

Bezoekadres

Gutenbergweg 1
4104 BA Culemborg

T 0345 470 700

F 0345 470 799

www.clm.nl